

Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Tudományos Diákköri Konferencia
2013. november 20.

A hazai libamáj vertikum helyzete, különös tekintettel a
termelői szegmensre

The situation of the domestic goose liver chain respecting the producer segment

Készítette: Bodor Dávid SZIE GTK
BSc. GVAM III. évf.

Konzulensek: Nagyné Dr. Pércsi
Kinga,
egyetemi docens, SZIE-
RGVI

Szabó Virág, Phd.
hallgató, SZIE-RGVI

OTDK Szekció, melynek formai előírásai alapján készült a
pályamunka: Agrártudományi Szekció

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	4
1.1. A HÍZOTT LIBAMÁJ ELŐÁLLÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE.....	5
1.2. HAZAI LIBAMÁJ ELŐÁLLÍTÁS, VALAMINT A MÁJLIBA ÁLLOMÁNYOK ALAKULÁSA	5
1.3. A LIBATÖMÉS GYAKORLATA HAZÁNKBAN	7
1.3.1. A MÚLTBAN... ..	7
1.3.2. JELENBEN.....	8
1.4. HAZAI FELDOLGOZÁS JELLEMZŐI.....	9
1.5. FOGYASZTÁSI TREND EK A BELFÖLDI PIACOKON.....	11
1.6. EXPORT PIACOK JELLEMZŐI.....	13
1.7. MAGYARORSZÁG KIVITELI ÉRDEKELTSÉGEINEK JELLEMZŐI	13
1.8. A LIBAMÁJ ÁGAZAT PIACAI KIHÍVÁSAI A MÚLTBAN ÉS JELENBEN	16
1.8.1. EU-S CSATLAKOZÁS	16
1.8.2. MADÁRINFLUENZA.....	17
1.8.3. ÁLLATVÉDELEM.....	19
1.8.3.1. ÉRVEK ÉS ELLENÉRVEK	19
1.8.3.2. NÉGY MANCS.....	20
1.9. NAPJAINKBAN.....	24
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	26
3. SAJÁT VIZSGÁLATOK ÉS AZOK EREDMÉNYEI.....	27
3.1. INTERJÚK ÖSSZEFOGLALÁSA	27
3.2. KÉT TÖMÉSI TECHNOLÓGIA ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE A VIZISZÁRNYAS TERMÉKEK ELŐÁLLÍTÁSÁNAK KÓDEXE ALAPJÁN	32
3.3. KÖLTSÉGSZERKEZET VIZSGÁLATA	37
4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	45
5. ÖSSZEFOGLALÁS	46
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	47

ÁBRAJEGYZÉK

Ábrák:

1. ábra: Hazai libamáj fogyasztás (1989-2006)	12
2. ábra: Májtípusú lúd keltetés	18
3. ábra: Darabolt libahús export.....	21
4. ábra: Hízott lúd felvásárlás és libamáj export.....	23
5. ábra: Gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok megoszlása a lúd ágazatban	25
6. ábra: Májtípusú lúd keltetés	26
7. ábra: Költségmegoszlás 1.....	37
8. ábra: Költségmegoszlás 2.....	37
9. ábra: Költségek megoszlása forintban kifejezve.....	39
10. ábra: Ágazati eredmény	40
11. ábra: Költségmegoszlás 3.....	41
12. ábra: Költségmegoszlás 4.....	41
13. ábra: Költségek megoszlása forintban kifejezve.....	43
14. ábra: Ágazati eredmény	44

Képek:

1.kép: Merakura sírhelyén található kényszeretetés folyamata	5
2. kép: Merakura sírhelyén található kényszereteté folyamata (kinagyítva)	5
3. kép: Tömőgép	8
4. kép: Takarmánykeverőgép	8
5. kép: Kényszeretetés folyamata.....	8
6. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 1.	9
7. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 2.	9
8. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 3.	9
9. kép: Libamáj termékek csomagolása 1.	12
10. kép: Libamáj termékek csomagolása 2.	12
11.kép: Libamáj termékek csomagolása 3.	12
12. kép: Anabest G lúd.....	24
13. kép: "B" istállója	25
14. kép: "B" szociális épülete.....	25
15. kép: "B" istállója belülről.....	26
16. kép: "B" kemencével fűt	27
17. kép: A tüzelőanyag (fa) égéshője egy csövön keresztül végigfut az istállón.....	27
18. kép: "B" óljának kifutója.....	28
19. kép: "B" tömésbe fogott libái.....	31
20. kép: "B" tömőgépe	32
21. kép: Libaszállító jármű 1.....	32
22. kép: Libaszállító jármű 2.....	32

Mellékletek:

1. melléklet: Termelőknek feltett kérdések.....	50
2. melléklet: Magyar lúdszövetség által szolgáltatott adatok	50

1. BEVEZETÉS

Dolgozatomban a hízott libamáj hazai előállításának gazdasági elemzésével foglalkozom. A téma aktualitását adja a közelmúltban kirobbant állatvédelmi botrányon kívül, a hízott libamájnak a magyar élelmiszer-gazdaságban és foglalkoztatásban betöltött egyedülálló szerepe.

Eredeti célom az volt, hogy költség-jövedelem vizsgálatot végezzek egy általam ismert termelőnél, majd ezeket az adatokat viszonyítom az országos átlaghoz, illetve érzékenység-vizsgálatot végzek. Munkám során azonban azzal szembesültem, hogy ilyen országos szintű adatbázis nincs. A hízott libamáj hazai előállítással kapcsolatos legfrissebb publikációk főként a töméses technológia állatvédelmi aspektusaival foglalkoznak. Az utóbbi években született kiadványok, cikkek jó része is ezzel kapcsolatos, ugyanakkor az ágazat piaci, termelési helyzetéről nem született tanulmány. Ezért is tartom bizonyos szintű hiánypótlásnak dolgozatomat. Meg kell említenem, hogy a költség-jövedelem vizsgálatok esetében csak költség-szerkezet összehasonlítására van lehetőségem, de úgy vélem ez is hasznos információkkal szolgál az ágazat helyzetéről. A fentiekhez kapcsolódóan félig strukturált interjút készítettem a környezetemben élő gazdálkodókkal, akik több különböző integrációkhoz kapcsolódnak. Valamint feltérképeztem a termelők által alkalmazott termelési technológiákat a Baromfi Termék Tanács által megadott szempontrendszer alapján. E szempontokat a dolgozatom célkitűzésének megfelelően átalakítottam. Következtetéseimet, javaslataimat a fent taglaltakat figyelembe véve fogalmaztam meg.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1. A HÍZOTT LIBAMÁJ ELŐÁLLÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Legelső forrásunk egészen a Kr.e. 2686 évvel ezelőtti, az ókori Egyiptomból származik. Ezen írásos emlék szerint ekkor és itt kezdték el először a libákat töméses hizlalásba fogni és hízott májukat fogyasztási célra felhasználni (Böő, é.n.). Erről tanúskodik a szakkarai temetőben, Merakura vezír sírjának egyik állattartást ábrázoló reliefje, melyen jól látható a kényszeretetés folyamata is.

1. kép: Merakura sírhelyén található kényszeretetés folyamata

Forrás: maatkara.extra,2013

2. kép: Merakura sírhelyén található kényszereteté folyamata (kinagyítva)

Forrás: maatkara.extra,2013

Feltehetőleg már ekkor is valamilyenfajta nedves gabonafélét használtak takarmány gyanánt. A következő papírra vetett említés Kr.e. 500-ból, a görög Catullus tollából származik, miszerint ekkorra már a mediterrán térségben is ismertté vált eme hizlalási praktika. Később már a rómaiak tejbe áztatott fügével etették az állatokat a nagyobb májkihozatal elérése érdekében, innen ered az akkori produktum elnevezése is: *iecur ficatum* mely a máj és a füge szavak római megfelelőinek "házasításából" jött létre (a ma használatos *foie gras* szó is innen ered) (Áprily, 2009).

Ez a módszer az idő múlásával kiegészült más energiagazdag takarmányok bevonásával, de kukoricát természetesen csak az Új Kontinens felfedezése után kezdtek el alkalmazni. Európában a zsidó vallás alá rendelték honosították meg a hízott libamáj előállításának technológiáját, hitük étkezési törvényeiből kifolyólag. A libahizlalás kényszeretetéses gyakorlata a II. világháborúig főként csak Magyarországra volt jellemző, Franciaország kivételével ezt a technológiát más területeken nem is alkalmazták (Bögre, 1969).

1.2. HAZAI LIBAMÁJ ELŐÁLLÍTÁS, VALAMINT A MÁJLIBA ÁLLOMÁNYOK ALAKULÁSA

Hazánkban nem melleleg mindig is jelen voltak parlagi lúdállományok. A XI-XII. században tartott egyedekért tizedet kellett fizetni az egyház felé a Baromfi Termék Tanács honlapján (mbtt.hu, 2009) található információk szerint. A parlagi állományok keveredéséből alakult ki a magyar

parlagi lúd, melyet mára már csak génbankokban tartunk fenn. Tudatos nemesítés a XX. század első éveiben kezdődött el a külföldről behozott emdeni lúd segítségével (Tőzsér, 2003).

A legrégebbi állományadat 1935-ből származik, mely 2,2 millió egyedet számlált, ennek döntő hányada kisparaszti gazdaságokban volt jelen. De ekkor még mindig a külterjes körülmények között tartott parlagi fajták voltak a meghatározóak (Bódi et al., 2001).

A két világháború között a libamáj legjelentősebb felvásárlója Franciaország, valamint egyben ő volt a libamáj feldolgozásának centruma is (ezt a szerepét még ma is őrzi) (Bögre, 1969). A lúdtartásból származó termékeink iránti exportkeresletet csak az 1950-es évek első felében kezdtük felismerni. Ezeknek a kiviteli potenciáloknak a kiaknázásához viszont sem elegendő állományméret, sem megfelelő minőségi tulajdonságokkal rendelkező fajta nem állt rendelkezésre. A májtermelés hatékonyabbá tételének elérése céljából landesi fajtájú egyedeket importáltunk Franciaországból, az 1960-as évek kezdetén. Ezt követően 1978-tól a babati májhibrid vált meghatározóvá, melyet a babati nemesített magyar lúd(♂) és a babati szürke landi(♀) keresztezéséből(F1 utód) állítottak elő (Héjja, 1984).

Az 1980-as évek elején bekövetkezett szerkezetújítás következtében az eddigi lúdállomány közel a duplájára nőtt. Ekkor jelent meg a munkabér és az amortizáció, mint költség az ágazatban. A legfőbb eltérést viszont a külterjes gazdálkodáshoz képest az abrakrakarmány felhasznált mennyisége jelentette (Tóásó, 2006).

Az 1990-es évek elejére már a teljes állomány 56%-a volt nagyüzemi gazdaságok fennhatósága alatt. Ekkor azonban az idáig dinamikusan fejlődő export visszaesett 1200-1400 tonnára, a francia termelők negatív megnyilvánulásainak (pl.kamionbloká) következtében (Százados, 2004).

Pozitívum, hogy az eltelt évek alatt a máj minősége egyre javult, ami nagyrészt a genetikai alapok (gondoljunk csak a babati májhibrid, bábolnai szürke landi, kolos szürke hibridek megjelenésére) fejlődésének is volt köszönhető (Kozák, 2011). Erre azért is nagy szükség volt, mert az 1999-et megelőző években nem állt rendelkezésre a keresletnek megfelelő mennyiségű hízóalapanyag, pedig 1997-től már folyamatos tojtást és keltetést végeztek Magyarországon. Ennek következtében húshasznosítású egyedeket is tömésbe fogtak. 1999-ben 3,6 millió a hasznosítási célnak megfelelő naposlibát keltettek, amely már ki bírta elégíteni a piacot (Bogenfürst, 2000). 2000-ben minden eddigi értéket felülmúlt a francia májfogyasztás a maga 15900 tonnájával. Ebből kifolyólag ismét túlkereslet lépett fel, de ezt az ár 5%-os emelkedése kompenzálni tudta, nem állítottak fehér libákat tömöbe. (Földi, 2000) Ezt követően a Baromfi Termék Tanács a Magyar Lúdszövetség javaslatára 1400-ról 1650 tonnára emelte az export kvótát, amely 2001-ben az árak drasztikus csökkenését eredményezte. Ez szemlélteti az 1. táblázat.

Exportált hízott libamáj

1. táblázat

Évek	Exportált hízott libamáj		
	Mennyiség (t)	Árbevétel (ezer Ft)	Fajlagos árbevétel (Ft/t)
2000	1362,3	7 123 720	5 229 186
2001	1491,6	6 911 831	4 633 837
2002	1526,5	6 231 222	4 082 032

Forrás: Tóásó, 2006

Az ezredforduló után viszont újra problémákba ütközött a genetikai alapok fejlesztése, melynek egyik legfőbb oka a tenyészpiac kialakulatlanságában keresendő. A külföldi szülőpárok forgalmának több anyagi korlátja is volt. Az egyik a magas vásárlási ár, a másik pedig a szintén adoptálásra szoruló tartástechnológia kiépítésének költségei. Mindez oda vezetett, hogy a tehetősebb integrátor cégek Franciaországból kezdtek el szülőpárokat importálni. Ezek a behozott állományok nagyságrendileg 30%-kal haladták meg a hazaiak májkihozatali képességeit. (Bódi et al., 2001). Tóásó (2006) doktori disszertációjában kimutatta, hogy a libahízalás nyeresége a 2000-2005 időszakban 46%-t esett.

1.3. A LIBATÖMÉS GYAKORLATA HAZÁNKBAN

1.3.1. A MÚLTBAN...

A Baromfi Termék Tanács számításai szerint a hízott libamájról hazánk több mint négyszáz éve tart fenn írásos emlékeket. 1581-ből származik az az 1680-ban Keszei János által lefordított, Bornemissza Anna fejedelemasszonynak tulajdonított reneszánsz receptkönyv, amiben már a sült libamáj elkészítésének módja is olvasható volt. Egy múltbéli "szakkönyv" szerint a ludakat kukoricával és árpadarával hizlalták, némelyek ugyan sárgarépat, sőt még főtt burgonyát is felhasználtak. Mindezt sós vízben áztatták majd ebből az összeállt masszából golyókat formáltak (N. Nagyváthy, 1820).

„[...]A' Zsidók a' hízó ludakat setét, tsendes helyen lepedőben felkötik, a' melyen a' lúd faránál egy lyukis van, a' ganajnak kihullására hagyva; különben fülöket viasszal bedugják, és szemeiket kiszurják. Sokan az árpamáltzot megdarálják, és megvizezve háromszor adják napjában a' hízó ludnak, és a' vizes edénybe éles fövenyetis kevernek, a' melly az emésztést nagyon segíti.” (N. Nagyváthy, 1820)

1.3.2. JELENBEN...

Mára e technológia jelentősen megváltozott. Jelen körülmények között, mint ahogy azt a fentiekben olvashattuk egyik fő elemmé vált a hasznosítási célnak megfelelő fajtaválasztás, valamint ennek a tömőalapanyagnak a megfelelő előkészítése (Áprily, 2009). Ez utóbbi szempontjából a legújabb kutatások arra az eredményre jutottak, hogy a sovány liba felnevelése nagyobb ráhatással bír a máj kvalitatív és kvantitatív tulajdonságaira, mint maga a tömés (Bogenfürst, 2000). Továbbá kritikus pontnak számítanak a kényszeretetés utolsó napjai és kimutatható az is, hogy az esetleges túltömés könnyen eredményezheti az úgynevezett zsírmáj¹ kialakulását (Locsmándy, 2007). Érdekes lehet, hogy önmagában a testtömeg gyarapodása nem eredményezi a májtömeg gyarapodását. Erre a paraméterre más tényezők is hatnak, mint például a kor, ivar, egészségi állapot, fajta stb. (Tóásó, 2006).

A felnevelés után hagyományosan a libákat átszállítják a tömés helyszínére és 10-es (lehetőleg minél homogénebb) csoportokban egy 1,5 m² alapterületű, szabályozott klímájú, rendszerint rácspadozatos vagy mélyalmos ketrecekbe helyezik. A takarmányok állaga szerint beszélhetünk szemes vagy lágydarás kukoricára alapozott, illetőleg e két módszer ötvöztetésével nyert takarmányról. Ehhez alkalmazkodik a tömőgép típusa is. Az állatokat átlagosan 16-17 napig tömik, a takarmányadag és a napi tömések számának párhuzamos növelésével. Ennek eredményeképpen 2-2,5 kg ráhízással lehet számolni (Bogenfürst, 1992).

A tömőtápokban a kukoricát lehet helyettesíteni szójával vagy más gabonafélékkel, de fontos, hogy a hizlaláshoz használt takarmánynak penészmentesnek kell lennie, idegen anyagokat, állati eredetű fehérjét, állati zsíradékot nem tartalmazhat (Csorbai et al., 2011). Mindazonáltal még máig sem alakult ki határozott konszenzus a kényszeretetés technológiáját illetően (Birkás, 2003).

3. kép: Tömőgép

Forrás:
magyarasztal.blog.hu, 2013

4. kép: Takarmánykeverőgép

Forrás: Saját készítésű kép, 2013

5. kép: Kényszeretetés folyamata

Forrás: *origo.hu, 2013*

A libahizlalás jövedelmezőségét a költségszerkezet és az export piacok felvevő kapacitása határozza meg. Ugyanis nem mindegy, hogy a gazdálkodó mennyi ráfordítással tudja előállítani

¹ Zsírmájról beszélünk, ha a máj zsírtartalma eléri az 55%-os szintet.

produktumát és azért mennyi bevételt bír realizálni. Továbbá kimutatható az is, ha a gazdálkodó nem integrátor szervezet keretei közt, hanem szabadon értékesít, akkor többletbevételre tehet szert. Ámbár ez utóbbi nagyobb kockázatot is von maga után (Tóásó, 2006).

A termelőktől átvétel során az elért májakat osztályba sorolják, majd ez alapján legtöbb helyen pénzben kifejezett prémiumot kapnak. Egy ilyen értékelési rendszert szemléltet a 2. táblázat:

Hízott máj minősítése

2. táblázat

I. osztály	600 és 900 gramm közötti máj
II. osztály	500 és 600 gramm közötti máj
III. osztály	400 és 500 gramm közötti máj
III. osztály	900 gramm feletti és egyéb vágott, gyenge minőség
IV. osztály	belföldi

Forrás: Integrál Zrt., 2013

Európában ezt a tevékenységet hagyományosan Magyarország, Franciaország, Bulgária Spanyolország és Belgium végzi (Kozák, 2011). Magyarországon belül a Mezőhír folyóirat szerint e foglalkozás, mely átlagosan 6-8 ezer embernek ad munkát, jellemzően Bács-Kiskun, Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékre koncentrálódik.

1.4. HAZAI FELDOLGOZÁS JELLEMZŐI

A kétezres éveket követően az árverseny egyre jobban kiélesedett a feldolgozóüzemek körében. Ennek eredményeképpen az alacsonyabb kapacitással rendelkező vágóhidak csődbe mentek vagy beolvadtak más üzemekbe. Így a piac egyre inkább oligopolizáltabbá vált (Birkás, 2003).

A feldolgozás, az Európai Unióba való belépés következtében, szigorú élelmiszer-biztonsági és állat-egészségügyi kritériumok betartása mellett mehet végbe, melyeknek teljesülését a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal ellenőrzi (853/2004/EK r.).

A hízott liba feldolgozása túlnyomórészt elsődleges, tehát nyersen kerül exportra, ahol további hozzáadott értékkel növelik és juttatják el a kereskedelembe (Botos, 1999).

6. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 1.

Forrás: Palmi-Top Kft., 2013

7. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 2.

Forrás: Palmi-Top Kft., 2013

8. kép: Elsődleges feldolgozás folyamata 3.

Forrás: Palmi-Top Kft., 2013

Viziszárnyas feldolgozással foglalkozó vágóhidak listája:

Az adatok a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (nebih.gov.hu) és a felsorolt vállalatokat érintő weblapokon találhatók.

15 darab viziszárnyas termékeket feldolgozó üzem szerepel a listán, ebből 12 vágó-daraboló, 2 daraboló- feldolgozó és 1 csak feldolgozó.

Bács-Kiskun megye

1. Barbi Kacsa Kft
2. Chicken-Food Kft. – honlap szerint nincs lúd vágás
3. Integrál Zrt. – Az üzem saját honlapja alapján (integralzrt.hu, 2009) külön májfeldolgozó üzemmel rendelkeznek, kimondottan hízott liba és hízott kacsa vágásával, csomagolásával, hűtésével, fagyasztásával foglalkoznak. Fő termékeik: hízott libamáj, hízott libamell, hízott libacomb, hízott kacsamáj, hízott kacsamell, hízott kacsacomb. A belföldi fogyasztók ellátása mellett, jelenleg Ausztriába, Németországba, Franciaországba, Belgiumba, Olaszországba, Szlovákiába, Romániába, Csehországba, Dániába, Kínába és Japánba exportálnak.
4. M és K Kft.
5. Melkvi Farm Kft. – A honlapjukon elérhető információk szerint (melkvifarm.hu, 2009) első sorban viziszárnyas vágás, kézimunkával állítják elő a hízott termékeket. Kis kapacitás. Belföldi- és export piacok egyaránt.
6. MI-GI KACSA Baromfihús-feldolgozó és Értékesítő Kft.

Békés megye

7. Pannon Lúd Kft. – A hunent.hu (2009) szerint hízott termékek feldolgozásával 2009 óta nem foglalkozik. Pecsényeliba és húsliba feldolgozását végzik. Fő exportpiacuk Németország és Franciaország. ISO 9001:2009-es minőségirányítási rendszert és HACCP rendszert működtetnek. IFS és BRC szabványoknak megfelelő élelmiszer-biztonsági rendszert működtet.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

8. Gastor Baromfi Kft. – A weboldalukon (gastor.hu) közzétett információk alapján fő profil a csirke, viziszárnyasról nem ír a honlapjuk. A feldolgozó ISO 9001: 2001, ISO 14001: 1997 (környezetirányítási rendszer) és HACCP tanúsítással rendelkezik.
9. Holló Bt. – Kiskunhalas.

Baranya megye

10. eFeF Élelmiszeripari és Kereskedelmi Kft. Viziszárnyasról nem ír a honlapjuk (efef.hu). HACCP rendszert működtet, ISO 9001-2000 tanúsítással rendelkezik. IFS minőségirányítási rendszer 2004-től került elfogadtatásra

Hajdú-Bihar Megye

11. Toll 96 Kft. – Fő profil a húslibavágás, a haon.hu (2013) weblapon olvasható, hogy 2012-ben 700.000 darabot vágtak le. Fő export piacok: Németország, Csehország, Románia
12. Tranzit-Food Kft. – A honlapjuk (goldenfood.info.) szerint éves szinten 1,5 millió libavágás. Hízott termékek nincsenek feltüntetve.

Jász-Nagykun-Szolnok Megye

13. Palmi-Top Kft.

Csongrád megye

14. FOBU Kft – Olasz tulajdonú. A fubu.hu (2013) szerint fő exportpiaca az Európai Unió, de szállít Japánba is. Az üzem HACCP és ISO 9001 minősítéssel rendelkezik
15. Hungerit Zrt. – Az interneten található információk alapján (hungerit.hu) a vállalat közel 46 ezer tonna baromfit, elsősorban brojlercsirkét, májlibát és pecsenyekacsát dolgoz fel évente. Az elsődlegesen feldolgozott termékektől a készresütött termékekig minden megtalálható. Fő export piacaik: Ausztria, Németország, Olaszország és Franciaország, de készítményeik eljutnak Japánba és Kínába is. Az ISO 9001:2008 szabvány szerinti minőségirányítási rendszer, az ISO 14001:2004 szabvány szerinti környezetközpontú irányítási rendszer, HACCP, BRC és IFS élelmiszer-biztonsági rendszerek működnek.

1.5. FOGYASZTÁSI TRENDEK A BELFÖLDI PIACOKON

Eme luxuscikknek számító termék hazai fogyasztása meglehetősen csekély. Az össztermelésnek csupán 1/5-e értékesül belföldi piacokon, többnyire a vendéglátóhelyek körében. A Mezőhír (2010) szerint hazai viszonylatban az ára meglehetősen magasnak mondható, köszönhetően a 30-40%-os árrésnek, amivel az üzletek dolgoznak és a 27%-os forgalmi adónak.

Az itthoni libamájfogyasztásra jellemző, hogy reprezentatív felmérések szerint szignifikáns párhuzamba állítható a népesség iskolai végzettségével. Tehát legnagyobb arányban a felsőfokú tanulmányokkal rendelkezők fogyasztják. Viszont ez a réteg sem túl gyakran, mindössze évente néhány alkalommal, természetesen mindig a magyar terméket részesítve előnyben. Vásárlás során a vevők legnagyobb arányban a húsboltokat kedvelik és a termék külső benyomása alapján döntenek.

Tehát, ha látszólag nem friss vagy egyéb más esztétikai ok miatt nem nyeri el a tetszésüket, akkor nem veszik le a polcról. Aki Magyarországon nem fogyaszt libamájat, az legkevesbé a töméses technológia miatt nem teszi. Sokkal inkább a libamáj magas ára az, ami visszatartja (Szigeti et al., 2008).

A vizsgálat készítői arra a következtetésre jutottak, hogy a libamájból készült termékeknek az elkövetkezendőkben is niche-piaci jellege fog erősödni. A pozicionálás szempontjából a fogyasztókban egy magas minőségű kaviárum termék benyomását kell kelteni, ebből adódik, hogy a csomagolásnak is ezzel összhangban kell lennie (Szigeti et al., 2008).

9. kép: Libamáj termékek csomagolása 1.

Forrás: gooseliver.hu,2013

10. kép: Libamáj termékek csomagolása 2.

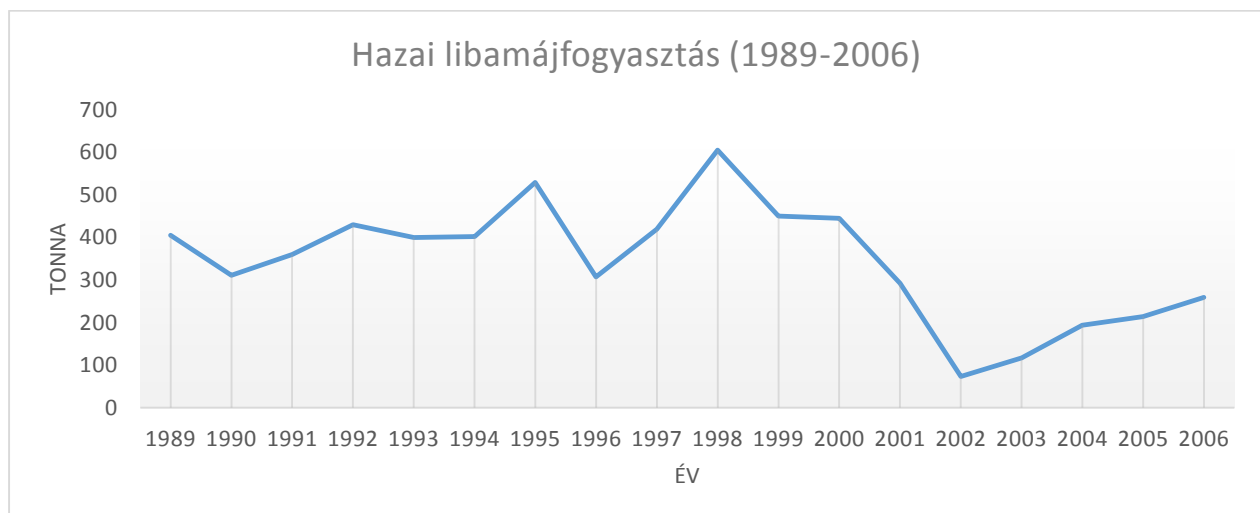
Forrás: caviarhouse-prunier.com,2013

11.kép: Libamáj termékek csomagolása 3.

Forrás: zetapress.hu,2013

Elmondható a magyar piacokról, hogy itt nagyrészt csak az alacsonyabb minőségi osztályozást elért termékek kerülnek forgalomba. A legnagyobb elfogyasztott mennyiség 1998-ra tehető, a maga 605 tonnájával (1. ábra). Jelenleg ez a volumen a Baromfi Termék Tanács számításai szerint 250 – 300 tonnára rúg évente (Blaskó et al., 2011).

1. ábra: **Hazai libamáj fogyasztás (1989-2006)**

Forrás: Szigeti et al., 2008 alapján saját szerkesztés

Felháborodásra ad okot annak a vizsgálatnak az eredménye, melyet a NÉBIH munkatársai végeztek 2013 augusztusában. Eszerint a felmérés szerint tíz budapesti üzletből kilenc helyen kacsamájjal szolgálták ki a vevőket a kért libamáj helyett (MTI cit. hvg.hu, 2013).

1.6. EXPORT PIACOK JELLEMZŐI

A liba- és kacsamáj napjainkban már hagyományos élelmiszernek számít Európa területén. Legjelentősebb libamáj fogyasztó Franciaország (átlagosan 30 dkg/fő/év), utána következik Japán, Magyarország és Németország (Szigeti et al., 2008).

Míg a XX. század derekán a libából nyert hízott máj volt a meghatározó, manapság a kacsamáj termelése van egyértelmű fölényben. 2010-ben ez az árny 1:10 volt a kacsamáj javára (Kozák, 2011). Ez a fordulat azzal magyarázható, hogy a franciák, mint fő hízott máj termelők és fogyasztók, elkezdtek a mulard- és pészmakacsa máját előnyben részesíteni, mert véleményük szerint kevesebb kockázattal, egyszerűbben és költséghatékonyabban lehet előállítani, nem mellesleg több téren kifogástalanul helyettesíti a libamájat (Fodor, 2012). Ámbár még mindig a lúdfaj adja a legnagyobb májat, és a sülési veszteség is itt a legalacsonyabb. A forgalomba helyezett libamáj 80%-át Magyarország, a kacsamáj döntő hányadát pedig Franciaország állítja elő (Kozák, 2011).

Európa hízott máj piaca jelentősen átrendeződött az elmúlt években, míg 1990-ben az össztermelés 94%-a értékesült az említett kontinens határain belül, 2002-ben ez az érték már csak 60%-ra volt tehető (Kozák, 2009).

Az EU csaknem negyven különböző országba exportál nyersen valamint feldolgozva hízott májat (Kozák, 2011). A világ hízott libamájtermelő országai közül Magyarország után Bulgáriát kell megemlíteni, amely az 1960-as évek közepe óta a második helyet foglalja el a franciaországi beszállítók közt (Csörgő, 1975). Ezen kívül Izraelt, ahol szintén hagyománya van ennek a tevékenységnek, valamint Spanyolországot és Kínát, amely országok kevesebb ideje ugyan, de kimutathatóan hozzájárulnak e tevékenység végzéséhez (Kozák, 2011). Kínában egyébiránt nagy hangsúlyt fektetnek a viziszárnas ágazat fejlesztésére. Amellett, hogy importálták Magyarországról a libatömés technológiáját, jelenleg 34 kutatási program fut az említett fajokra specializáltan (Fodor, 2012).

1.7. MAGYARORSZÁG KIVITELI ÉRDEKELTSÉGEINEK JELLEMZŐI

A magyarországi termelés a nagy volatilitásától eltekintve, hosszú távon növekvő tendenciát mutat. Míg az 1980-as mennyiség 814 tonna volt, 2010-ben már 1780 tonnát termeltek (Kozák, 2011).

Hazánk számára e meglehetősen exportorientált ágazat termékei jelentős devizabevételt jelentenek. Az exportra kerülő libamáj 60-90%-át idáig mindig Franciaország vásárolta fel (Kozák, 1998 cit. Kozák, 2011). A 90-es évek második fele óta a fogyasztásuk évente 10-15%-kal nő, ehhez képest a libamáj előállításuk egyre csökkenő trendet mutat (az 1995 óta 20%-kal csökkent) (Blaskó et al., 2011). Ebből kifolyólag ezt a piacot mindenáron szeretnénk megtartani. Szakértők szerint a feladatunk egyre nehezebbé válik az alacsony árszint, a magas minőségi kritériumok, a francia felvevőpiac oligopolizáltsága, a francia fogyasztók nacionalista preferálási szokásai, a helyettesítő termékek (kacsamáj) térhódítása és nem utolsósorban az állatvédők megalapozatlan offenzívái következtében (Kozák, 2011; Birkás, 2003).

Az export libamáj kilónkénti ára 16-17 euró/kg. A vágott liba más részei, mint például a mell, ugyancsak a francia exportpiacot veszi célba, azonban az érte kapott ár nem teljesen kielégítő, hiszen a német piac ugyanannyit ad a csontos áruért, mint a francia a filézettért. Évègezt tehát sokszor át kell gondolni adott üzleti helyzetben, hogy merre induljon a kamion. A comb, a nyak, a szárny sem vész kárba, ezeknek a nagy része is vevőre talál a külföldi piacokon, az sem ritka, hogy Ázsiában a Mezőhír folyóirat szerint (2010). A távol-keleti fogyasztói igények azonban sok tekintetben különböznek a nyugat-európai preferálási szokásoktól (ezeken a piacokon a legkeresettebb testrészek a libafej és a libaláb) (Kozák, 2012).

Mind a termelés, mind a feldolgozás szempontjából az lenne az optimális, ha az élőáru mennyisége éves viszonylatban, hetekre lebontva egyenletes eloszlást mutatna. A piac mennyiségi kereslete viszont szezonális jellegű, Márton nap és Karácsony környékén a legnagyobb kinyilvánított igény a libamájra. Ez volt az egyik kiváltó oka annak, hogy 1995-ben exportkvóta rendszert vezettek be, amely a termék kínálati oldalát volt hivatott szabályozni. Az intézkedés azonban első körben nem felelt meg teljes mértékben az alapvető rendeltetésének, mert voltak akik "ki tudtak bújni alóla", például a máj lebenyeinek szétválasztásával. Ennek okán 2001-ben, a rendszert a BTT megreformálta. (Birkás, 2003). Majd az Európai Unióba való belépéssel ez a szabályozás megszűnt (Kozák, 2011).

Franciaország mellett még Belgiumban és Japánban van jelentős export piacunk. A 2009-es évben a franciaországi kivitelünk 1094 tonnára, a belgiumi és luxemburgi együttesen 887 tonnára volt tehető, míg Japánba 336 tonna libamájat sikerült exportálnunk (Kozák, 2011). A libamáj export átlagosan 8%-kal veszi ki a részét a baromfi termékek kiviteléből (Tóásó, 2006). A Baromfi Termék Tanács által nyilvántartott adatok szerint 2011-ben 1205,5 tonna libamájat sikerült exportálnunk, ami 38 tonnával kevesebb mint az előző évi.

A minőségi követelmények viszont kontinensenként eltérőek. A francia minősítési modellt a 3. táblázat szemlélteti.

Francia minősítési modell

3. táblázat:

Minőségi jellemzők	Állomány	Szín	Tömeg	Felület
Minőségi osztály	Követelmény			
Fabrication „F”	Kissé puha, kissé rugalmas tapintású, egyenlően fejlett lebenyek Nem megfelelőség: nagyon puha, kemény máj	Arányosan világos, kissé rózsaszín. Jegelés után megszűnő kisebb felületi rózsaszín elszíneződés megengedett. Nem megfelelőség: felületi bevérzésnél mélyebb, a máj szöveteit nagyban károsító sötétebb színű bevérzés.	500-850 gramm, amennyiben a többi minőségi tulajdonságnak eleget tesz.	Sérülésmentes, ép, sima felületű. Nem megfelelőség: Tartástechnológiai hibából eredő, felületi sérülés eltávolításából adódó vágás.
Restauration „R”	I.osztálytól abban tér el, hogy nem olyan mértékben gittes a tapintása. A kislebenynek 30-35%-a lehet húsos tapintású Nem megfelelőség: nagyon puha, kemény máj	I.osztálytól abban különbözik, hogy enyhe 10%-os barnás színelváltozás is megengedett. (foltok)	450-850 gramm, amennyiben a többi minőségi tulajdonságnak eleget tesz.	I.osztály-tól abban különbözik, hogy tartástechnológiai hibákból eredeztethető 1mm-nél kisebb sérülés vágással törénő eltávolítása megengedett.
Emulsion „E”	Lazább állagú valamint keményebb májak is megfelelőek. A nagy lebeny vége is kissé húsos tapintású lehet. A kemény májak csak ebbe a kategóriába kerülhetnek! Nem megfelelőség: olyan kemény máj, amely állományát tekintve töredezett is	Aránytalan sárgás, barnás színelváltozások a máj felületének ¼ részén.	400 gramm feletti, amennyiben a többi minőségi tulajdonságnak eleget tesz.	A sérült részek kivághatóak, csonkolhatóak a máj max. 1/3 részéig.

Forrás: Birkás, 2003

Japánba elsősorban, nyers, hozzáadott érték nélküli májakat exportálunk. Ezek a termékek jellemzően nem az áruházláncok polcaira "futnak be", hanem főként a japán éttermek rendelik. Itt a helyi étkezési kultúrának megfelelő, ámbár szintén prémium terméknek számító produktum készül belőle (Birkás, 2003).

A hízott libamáj Japán értékelésének paraméterei meglehetősen eltérőek a francia értékelési modelltől. Sokkal nagyobb mértékben ügyelnek arra, hogy az általuk támasztott minőségi kritériumok betartásra kerüljenek, viszont ezt az árszintben honorálják (kb. a francia ár duplája). Ezen követelmények alapján az exportált nyersáru legyen arányos lebenyű, fehér világos, kifejezetten kemény, több mint 25%-os zsírtartalmú, 700 és 900 gramm között elhelyezkedő sérülésmentes máj (Birkás, 2003).

1.8. A LIBAMÁJ ÁGAZAT PIACAI KIHÍVÁSAI A MÚLTBAN ÉS JELENBEN

1.8.1. EU-S CSATLAKOZÁS

Az Európai Unióba való belépésnek (2004. május 1.) egyik fő kritériuma volt a jogharmonizáció. Ez természetesen nem kerülhette el a mezőgazdaságot, és azon belül a lúdágazatot sem. Ezáltal egy sor kivitelezésre váró feladat elé állította az egész termékpályát (legfőképp a termelő és feldolgozó szegmenseket) (Tóásó, 2006).

A tudatos állatvédelemre az EU mindig is hangsúlyt fektetett, ami a jogalkotásában is egyre növekvő mértékben visszatükröződik (Botos, 1999). A hízott libamáj előállításának metódusát ez a jogrendszer nem preferálja túlságosan, csak azokban az országokban engedélyezi e tevékenység végzését, ahol ennek tradicionális hagyományai vannak. Valószínűleg így is marad mindaddig, amíg nem áll rendelkezésre valamilyen alternatív, a kényszeretést mellőző módszer (Guy - Guémené 2004.).

A viziszárnnyasok töméses hizlalási módszerét alkalmazó országoknak értesíteni kell az Európai Unió Állandó Bizottságát afelől, hogy az országon belül is mely régiók azok, amelyekben végzik e tevékenységet. Ezeknek a földrajzi körzeteknek a lehatárolása könnyedén elkészíthető, hiszen a baromfifeldolgozók egyfajta centrumot alkotnak és ezen ipari egységek körül helyezkednek el a termelők, akik a feldolgozók szempontjából az alapanyag-beszállítói funkciót töltik be (Tóásó, 2006).

A tömést végző gazdálkodóknak regisztráltatniuk kell magukat. Akik ezt nem teszik meg, azok nem folytathatnak ilyen jellegű munkát. Amennyiben regisztráció nélkül végeznek kényszeretést, abban az esetben jogi szankciókra számíthatnak. A bizottság 5 évente felülvizsgálja, hogy

kifejlesztett-e már valaki olyan innovatív hizlalási praktikát, amely segítségével kikerülhető lenne az állatok kényszeretetésével nyert hízott máj előállítása (Tóásó, 2006).

A lúd faj tartására specializáltan létrehozta egy ajánlástervezetet, melynek alapja a ludak biológiai szükségleteinek kielégítése. Ez a tervezet szabályozza az állatok kifutójának létét és egy olyan víztározó kiépítését, amelyben az állat faji sajátosságaiból adódóan a víz alá képes meríteni a fejét (a csatlakozás előtt ezek a beruházások a legtöbb üzemben hiányoztak). Továbbá leírja, hogy a megvilágításnak és a takarmányozásnak is alkalmazkodnia kell a ludak biológiai jellemvonásaihoz. Tehát, alapvető, hogy az állatoknak olyan takarmányt kell adni, ami nem tartalmaz káros adalékanyagokat és nem vált ki fájdalmat, rosszullétet. A megvilágításnak pedig úgy kell történnie, hogy az biztosítson zavartalan pihenést is (Tóásó, 2006).

Ezzel szemben a harmadik országok úgy növelhetik a hízott máj termékek előállítását, ahogyan csak kedvük tartja illetve amennyi kinyilvánított igény jelentkezik rá a nyugat-európai piacokon. Abból a tényből kifolyólag, hogy ők nem tagjai az Európai Uniónak, országaik területén az EU összes állatjóléti és higiéniai törvénye hatályát veszti. Ez lehetővé teszi azt, hogy olyan termékekkel jelenjenek meg, amelyek előállítása során figyelmen kívül hagyhatják ezeket az előírásokat. Így áruik előállításának költségei is jóval az EU-s szint alatt maradhatnak. Mindez meglehetősen egyenlőtlen versenyhelyzetet gerjeszt (Guy -Guémené, 2004²).

1.8.2. MADÁRINFLUENZA

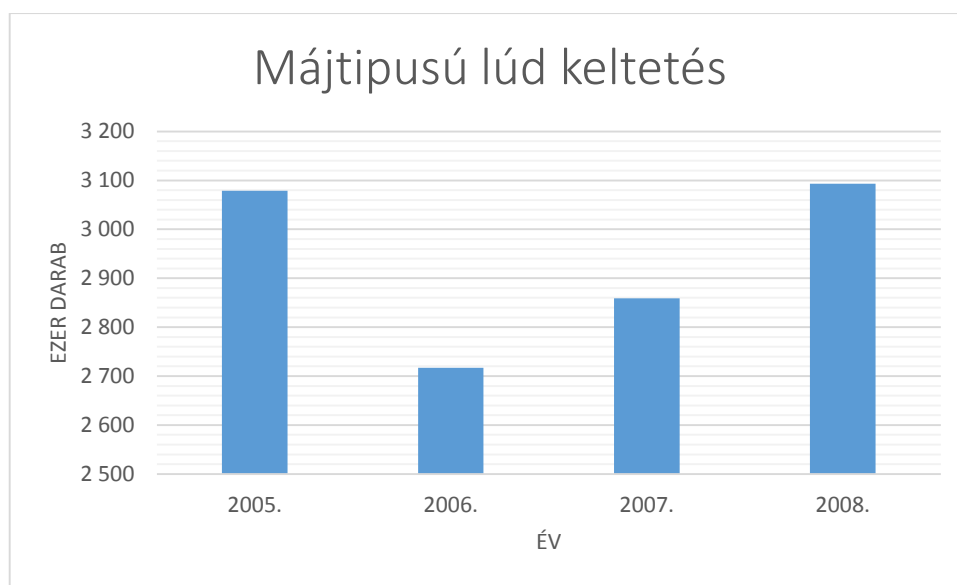
A madárinfluenza egy olyan betegség, amelyet leggyakrabban a vadon élő víziszárnyasok hordoznak és terjesztenek, mivel a vírus természetes vizekben él a legtovább. Továbbá megfigyelték, hogy a vándorló madarak útvonalaival szignifikáns összefüggésben van a betegség terjedése. Zoonózisról akkor beszélhetünk, ha egy sertés egyszerre fertőződik meg humán- és baromfiinfluenzával, melynek hatására kialakulhat egy mutáns, amely már veszélyes emberre nézve is (pl.: Spanyol nátha). Magyarországon először az 1970-es években jelent meg. (Lehota - Fürediné Kovács, 2007) A Madárinfluenza Konferencia (2006) keretein belül megállapítást nyert, hogy védekezni ellene csak a vadmadarakkal való érintkezés teljes kiszűrésével és a baromfitermékek importjának betiltásával lehet. Továbbá, hogy a betegség H5N1 néven elhíresült változata hazánkban 2005-ben jelent meg először a gazdasági állományokban. Ezt a bütykös hattyúk által behozott betegséget nálunk először Kiskunmajsa közelében regisztrálták.

Majd tovább terjedt több baromfiállományra, 2005 és 2006 között több, mint 1 millió háziszárnyast kellett kényszervágás alá fogni (180.000 liba) (Lehota - Fürediné Kovács, 2007). A legnagyobb károkat a termelők körében okozta azzal, hogy túl kellett tartani állományait vagy esetlegesen ki

² Hivatkozta: Kozák, 2011

kellet vágni azokat. Feldolgozóüzemeknél a zárt vágásokból kifolyólag merültek fel többletköltségek. A BTT 16-18 milliárd Ft-ra becsülte a bevételkiesést a teljes baromfiágazatra nézve. Az Európai Unió 50-50%-os társfinanszírozással a hazai költségvetéssel 25 milliárd Ft-ot szándékozott megtéríteni. 2007 első felében indultak meg a kifizetések, amelyet csak a termelői és tenyésztői kör vehetett igénybe. Franciaország a madárinfluenza elleni védekezés gyanánt bevezette a mesterséges aktív immunizálást 2006-ban. Ez a kezdeményezés a gazdasági szférában nem maradt nyom nélkül, 30 ország importkorlátozásokat rendelt el a libamájkészítmények piacán. Ennek eredményeként az ágazat eddigi, amúgy sem fényes helyzete tovább romlott. Egyes területeket átmenetileg exportzárlat alá vontak. A zárlat oldására a franciák tárgyalásokat kezdeményeztek (Kozák, 2011).

A szakemberek Magyarországon elenyészőnek tartották a humán-egészségügyi kockázatot, a média mégis napról-napra hangozatta az ügyet, melynek hatására kialakult a vásárlókban egyfajta negatív attitűd a termékek iránt, ami makroszinten jelentős fogyasztáscsökkenést eredményezett. (Lehota - Fürediné Kovács, 2007).

2. ábra: **Májtipusú lúdkeltetés**

Forrás: Magyar Lúdszövetség adatai alapján saját szerkesztés, 2013

Láthatjuk, hogy a madárinfluenza hogyan hatott a májtipusú lúdkeltetésre (2. ábra). A betegség megjelenése után már egy évvel 12%-os csökkenés állt be, és a kikeltetett naposlibáknak jelentős részét is le kellett fojtani. Bö két év kellett hozzá, hogy az ágazat újra a 2005-ös szintet tudja produkálni.

1.8.3. ÁLLATVÉDELEM

1.8.3.1. ÉRVEK ÉS ELLENÉRVEK

Az elmúlt tíz év során a májliba ágazatot érte a legtöbb állatvédelmi kritika. Ezen belül is a hizlalási szakaszt, más néven tömést (gondoljunk csak a francia állatvédők aláírásgyűjtésére 2004-ben, vagy legutóbb a Négy Mancsra). (Százados, 2004). Ennek köszönhetően a világ több országában betiltották a végzését (Kozák, 2011b). A napi.hu (2007) szerint többek között XVI. Benedek pápa is megtiltotta a libák erőszakos tömését, Kalifornia kormányzója, Arnold Schwarzenegger ugyancsak kényszeretétést tiltó jogszabályt írt alá valamint a holland királyi családban már nem kerülhet az asztalra foie gras.

Egyes országokban (pl.: Magyarország), ugyan nagyon szigorú feltételek között és figyelembe véve a nemzet hagyományait is, folytathatnak liba- és kacsatömést (Kozák, 2011b). Hazánkban rendelet szabályozza a májtermelésnél betartandó szabályokat (32/1999. (III. 31.) FVM r.).

„Liba- vagy kacsamájat hizlalni annyi, mint beteg szervet előállítani amelyet némelyek finomnak tartanak” - mondja a francia állatvédő szervezet, a Protection Mondiale des Animaux de Ferme (PMAF) (Szigeti et al., 2008). Ilyen és ehhez hasonló tömés ellen tiltakozó szervezetek legtöbbször azt hangoztatják, hogy a töméses hizlalási gyakorlat sérti az állat jóllétét. Többek között azt értik ezalatt, hogy az állatok félnek a töméstől és magától a tömő személyétől is (Kozák, 2011b). Az állatoknak fáj és sérülést okoz a takarmány nyelőcsőbe juttatása. A hizlalás során az állatokon több mint 80%-os testsúlygyarapodást lehet realizálni, ennek okán folyamatosan lihegnek, tollazatuk zsírossá és nedvessé válik (AVMA, 2007), felborul a homeosztázisuk. A folyamat során végig szenvedésnek vannak kitéve a megnagyobbodott és elzsírosodott májuk miatt (Körösiné Molnár, 2005). Ebből kifolyólag a vérkeringés lassul és a szerv nem tudja kielégítően végezni feladatát. Napvilágot láttak olyan híresztelések is, melyek szerint ezek az imént felsorolt hatások odáig súlyosbodhatnak, hogy az állat elpusztul (AVMA, 2007). Tehát a májelzsírosodás kóros folyamat és magas arányú elhullást idéz elő (Guémené et al., é.n.). Mindezen kijelentéseiket többnyire az Állategészségügyi és Állatjólléti Tudományos Bizottság 1998-ban készített jelentésére (Welfare Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal, 1998) és egy későbbi, a FAO által készített tanulmányra alapozzák, melyek szerint az alkalmazott hizlalási gyakorlatnak negatív hatása van az állatok jóllétére (Kozák, 2011b).

Azonban az Állategészségügyi és Állatjólléti Tudományos Bizottság közlése az azt megelőző, elenyésző mennyiségű szakirodalmi publikációkra támaszkodott, nem pedig empirikus vizsgálatok lefolytatásával nyert konzekvenciákra (Guémené et al., é.n.). A mai napig még nem született olyan

megkérdőjelezhetetlen tudományos argumentum, amely ezen állítások helyességét igazolná (Guy - Guémené, 2004.).

Köztudott, hogy a vadon élő vándorló madarak az útjuk előtt nagyobb mennyiségű takarmányt fogyasztanak, így a vadlibák is (Guy - Guémené, 2004). A madaraknak a májukban halmozódik fel a zsír, ellentétben az emlősökkel, ahol a májon kívül az izomzatban és a zsírszövetekben megy végbe az úgynevezett lipogenezis (zsírképződés) (Kozák, 2011b). Ez az oka annak, hogy a madarak jól tudtak alkalmazkodni a májuk elzsírosodásához. A vadon élő egyedekhez hasonlóan a domesztikált társaik is bírnak ezzel a tulajdonsággal (ahogy a fentiekben olvasható volt, szakértők direkt erre a képességre alapozva alakítanak ki fajtákat). A madarak nyelőcsőve sokkal tágulékonyabb, mint az emlősök porcgyűrűs nyelőcsőve. Ebből az anatómiai jellemvonásból fakadóan nagyobb mennyiségű takarmányt is képesek befogadni fájdalomküszöbük elérése nélkül. Ennek a tulajdonságnak egyébként fajonként eltérő korlátai vannak. A kacsák nyelőcsőve például jobban tágítható, ezért őket elég, ha naponta csak kétszer fogják tömésbe (Guémené et al, é.n.). A töméshez használt gumicső bejuttatása a lágy szájpadlás hiányában nem gerjeszt fájdalomérzetet az állatban (Sótonyi - Loráskó, 2008). Kacsáknál végzett idegi alapú kísérletek kimutatták, hogy fájdalmat jelző neuro aktivitás sohasem volt kimutatható az állatok zsigeri agyi központjában. Fiziológiai ingerhatások (pl. vérnyomás emelkedés) változásával sem állítható szignifikáns összefüggésbe a kényszeretetés folyamata (Guémené et al., é.n.).

Érdekes lehet Szigeti és munkatársai (2008) felmérése, melyből kiderül, hogy a nők sokkal inkább foglalkoznak az állatvédelemmel a hízott termékek vásárlása során. Valamint, az is kimutatható, hogy az iskolai végzettség emelkedésével párhuzamosan nő az állatjóléti szempontok figyelembe vétele.

1.8.3.2. NÉGY MANCS

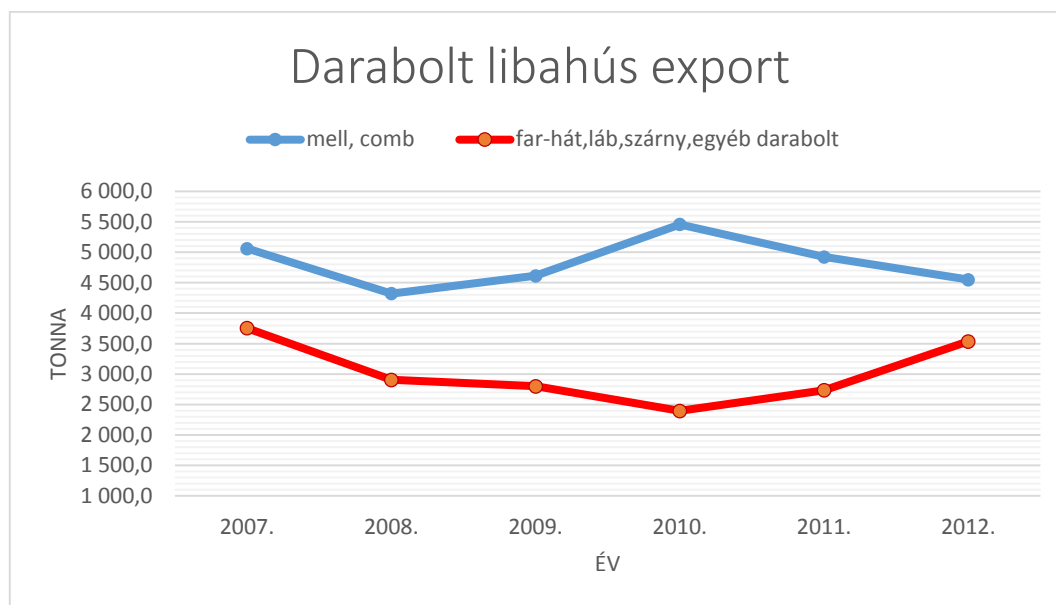
A Négy Mancs nevezetű, magát nemzetközi állatvédő szervezetnek tituláló alapítvány nagy károkat okozott a magyar libamájtermelés teljes vertikumának. A libatömés ellen irányuló kampányát 2008-ban indította, több helyszínen, több kommunikációs csatornán (rádió, televízió, internet). Figyelemfelkeltő magatartásával a termékpálya végén álló fogyasztókat célozta meg. A vásárlókat érzelmi oldalról kívánta befolyásolni képek, videók segítségével, tudományos megalapozottság teljes hiányában. A szervezet létrehozott egy úgynevezett "feketelistát", melyre első körben az összes cég (nem csak magyar) felkerült, aki érdekelt volt hízott máj előállításban vagy forgalmazásban (Fodor, 2012).

Mindezek után, 2008 augusztusában egy tárgyalást hívtak össze, melyen képviseltették magukat többek között a magyar feldolgozók, az FVM és természetesen a Négy Mancs is. A tanácskozás

eredményeképpen egyebek mellett abban állapodtak meg a felek, hogy a hízott májból készülő árukat termékmegjelöléssel kell ellátni, valamint szakmai kódexet kell létrehozni a jó termelési gyakorlat biztosítása céljából. Mindezekért cserébe a Négy Mancs felfüggeszti a magyar cégek szerepeltetését az általa létrehozott feketelistán (Fodor, 2012).

Ez utóbbi nem történt meg maradéktalanul, vagyis az alapítvány a magyarországi honlapjáról eltávolította, de a külföldi oldalain továbbra is fenthagyta a cégek listáját. Hivatkozva arra, hogy az FVM október 1-én hatályba lépett rendeletében foglalt jelölési rendszer csak magyar nyelven írja elő a fogyasztók tájékoztatását (Fodor, 2012).

A töméses technológia ellen irányuló kampány valójában a darabolt termékek piacán okozta a legnagyobb zavarokat. A német és osztrák áruházláncok sorra bontották fel a hízott és sovány liba termékeket beszállító magyar vállalkozókkal kötött szerződéseiket. Ez egyes számítások szerint 15000 munkahelyet sodort veszélybe abban az időben (Blaskó et al., 2011).

3. ábra: **Darabolt libahús export**

Forrás: Magyar Lúdszövetség alapján saját szerkesztés

A 3. ábráról jól leolvasható, hogy a botrány kirobbanásának évében meredeken csökkent a kivitel mindkét termék-csoportból a 2007-es bázishoz képest. A német és osztrák piac kedvence, a mell és a comb export 3 mólva tudta produkálni a bázisul vett értéket, annak hatására, hogy sok vágóhíd inkább felhagyott a hízott máj feldolgozással és így újra szállíthatott darabolt termékeket ezen országbéli áruházaknak.

Reakció

A Hungerit Zrt. volt az első, akinek elbocsátásokba kellett fognia a jelentős bevétel kiesés okán, (1500 fős munkavállalói köréből 200 főnek szűnt meg a munkaviszonya) és felhagyott viziszárnyas feldolgozásával. Ennek ellenére nem került le a feketelistáról. Négy hónapos leállást követően újraindította viziszárnyas feldolgozását és a világon elsőként beperelte a Fővárosi Törvényszéknél az alapítványt (Blaskó et al., 2011). Szerintük a Négy Mancs súlyos károkat okozott és gazdasági előnyöket kovácsol azzal, hogy magyar kamionokat zaklat és valótlan adatokkal előhozakodva rontja mások hírnevét. A bírósági eljárás során fény derült olyan részletekre is, melyek szerint a Négy Mancs szerződéseket irattat alá különböző cégekkel, melyek ezután nem kerülnek a negatív listára. Az 500 milliós per ma is zajlik, de az alapítvány képviselői a bírósági idézések ellenére sem hajlandóak Budapestre utazni. A Hungerit zrt. úgy próbálja orvosolni a kialakult problémát, hogy javítja agrárkommunikációs rendszerét (pl.: fogyasztók látogathatják a telepeket) és távol-keleti piacokat is célba vesz (Szilágyi Bay, 2013).

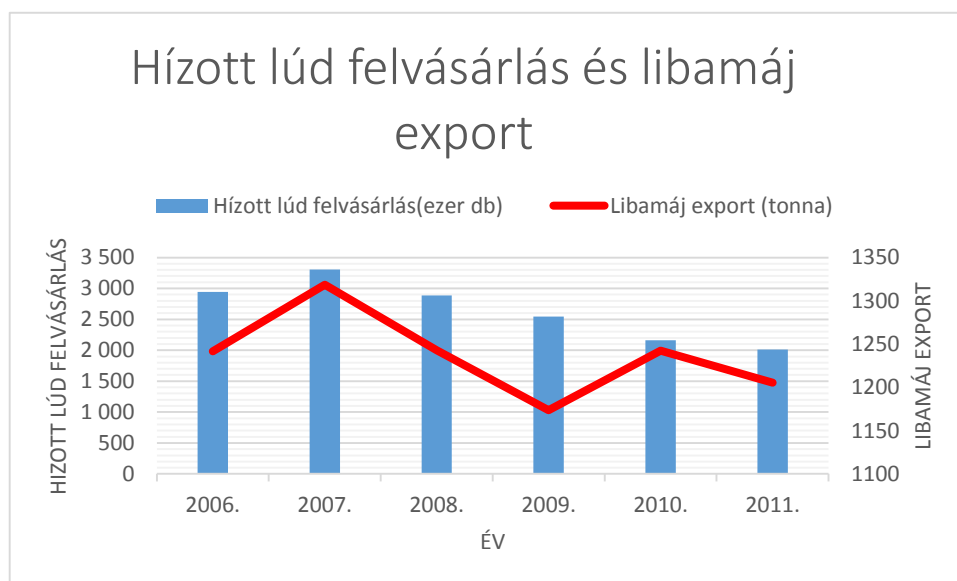
Az akkori Földművelésügyi és Vidékfejlesztés Minisztérium rendeletét módosítva előírta, hogy a hizlalásból származó termékeket megjelöléssel („Az állatvédelmi előírásoknak megfelelő töméses hizlalásból”) kell ellátni a fogyasztók tájékoztatása érdekében (127/2008. (IX.29.) FVM r.).

A Szent István Egyetem Állatorvos - tudományi Karának munkatársai bebizonyították igazságügyi szakértő és állatvédő szervezetek (többek között Négy Mancs) képviselőinek jelenlétében, hogy a tömés technológiája nem okoz szenvedést és fájdalmat az állatnak (Fodor, 2012).

Az etológiai és szövettani vizsgálatok kimutatták, hogy a libákban nem maga a tömés folyamata, hanem a megfogásuk vált ki stresszt és a májukban sem következik be semmilyenfajta kóros elváltozás (tehát a zsírképzés reverzibilis). Hiszen a töméshez alkalmazott műanyag tömöcső átmérőjének összhangban kell lennie egy még nem tömött állat nyelőcsővének méretével, hogy ne sértse azt. Ha túl sok takarmányt tömünk egyszerre az állatba, akkor az a nyelőcső rugalmasságának köszönhetően visszakerül a száj-garat üregbe (regurgitáció), ahonnan a liba könnyedén eltávolíthatja azt. A takarmány beadása csak néhány másodpercig történik, ennek következtében csak igen csekély ideig feszíti a lúd nyelőcsővét. Viszont mindig ellenőrizni kell, hogy maradt-e benne még takarmány az előző tömésből. A megnagyobbodott máj szintén nem fáj az állatnak, ugyanis ennél a szervnél nem található idegvégződés és megfigyelhető, hogy pihenő szakaszban az állatok sokszor pont a májukon fekszenek. A Négy Mancs állítása szerint a szállításkori elhullás van, hogy 70%-os értéket is felvesz, azonban vizsgálatot végzők szerint ez maximum 1% (Sótonyi - Lorázkó, 2008).

2009-ben az Orosházi önkormányzat és a Magyar Lúdszövetség közös együttműködéssel megrendezte az első Libamáj Fesztivált, amely a libamáj népszerűségét volt hivatott fejleszteni „minden magyar legalább 30 dkg libamáját egyen” - szöveg a szlogen (mezohir.hu, 2010). Ekkor, az esemény keretein belül megalapították a Magyar Libamáj Szövetséget, amely azért jött létre, hogy közös összefogással megvédjék a terméket a méltatlan támadásokkal szemben adta hírül a Magyar Nemzeti Gasztronómiai Szövetség (2007). Ez a kezdeményezés mára már rendezvénysorozattá nőtte ki magát és azóta minden évben megrendezésre kerül, immár Budapesten. A honlapjuk (miks.hu) szerint összesen közel 60 000 látogató, 150.000.000 Ft reklámérték és rendezvényenként átlagosan 1500 kg libamáj fogyás jellemzi. 2011-ben a Baromfi Termék Tanács munkatársai létrehozták a Viziszárnyas Termékek Előállításának Kódexét, amely magában foglalja a hízott liba és hízott kacsza tartásának állatvédelmi szabályait a hizlalási fázisra vonatkozóan, valamint egy erre az előírásokra alapozott kérdőívet (Csorbai et al., 2011).

2013 szeptemberében született meg a kormányzati rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról, amely tartalmazza többek között a hízott libából előállított termékeket is. Így ezentúl a libamáj, hivatalosan is nemzeti oltalom alatt áll (114/2013. (IV. 16.) VM r.).

4. ábra: Hízott lúd felvásárlás és libamáj export

Forrás: BTT lapján saját szerkesztés

A 4. ábra a Négy Manics ágazatra mért hatását próbálja szemléltetni. Látható, hogy a hízott lúd felvásárlás a libamáj exporttal párhuzamosan csökkent, miután a szervezet elkezdte a kampányát.

1.9. NAPJAINKBAN...

A hízott libamájból előállított termékek mára már jogi értelemben véve is a hungarikumok körébe tartoznak (114/2013. (IV. 16.) VM r.). Eme generációkon átívelő tevékenység végzése jelenleg több ezer családnak ad munkát, az ország egészének pedig jelentős exportbevételt jelent, nem mellesleg a hazai gourmet turizmus egyik legfőbb mozgatórugója. Tehát, jelenléte egyaránt érinti és érinteni is fogja a jövő gazdasági és társadalmi szféráit (Kozák, 2011).

A libamáj immár több évezrede egyedülálló helyet foglal el a gasztronómiában. Mindez a sajátos ízére és a kiemelkedő élvezeti értékére vezethető vissza. Ebből adódik, hogy az érte kinyilvánított kereslet várhatóan a jövőben is töretlen marad (Kozák, 2009).

Kiugró növekedésre a termelésben viszont nem-igazán lehet számítani, mert a fiatalok élelmiszer-fogyasztási szokásai körében nem túl elterjedt. Ámbár a hízottmáj-termékcsoporthoz a libamáj magasabb minőséget tudhat magáénak, mint a kacsamáj, mégis a piac kínálata egyre inkább eltolódik az utóbbi irányába (Kozák, 2011). Ez azt eredményezi, hogy a libamáj világpiaci árára is egyre nagyobb hatást gyakorol - Franciaország fogyasztása mellett - a kacsamáj megtermelt mennyisége. Tehát, a magyar libamájnak a rendkívül költséghatékony módon előállított francia kacsamájjal kell felvenni a versenyt (Birkás, 2003).

Ma az egyik legkorszerűbb májhibridnek az Anabest G lúd számít (11. kép). E hibrid koncentráltan a májára hízik és pont a piac elvárásainak megfelelően, átlagosan 800g-os májat képes előállítani (Bogenfurst et al., 2006).

12. kép: Anabest G lúd
Forrás: Birkás, 2003

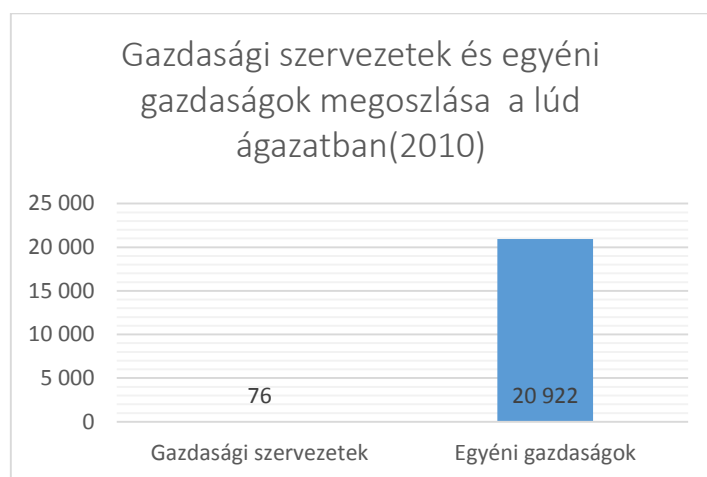
Nagyon fontos lenne egyöntetűen jó minőségű májakat produkálni a magyar termelőknek, mert a jelenleg előállított májak minősége sokszor nem teljesen felel meg a külföldi fogyasztók igényeinek. Természetesen ennek elérését a genetikai alapok mellett más tényezők is determinálják (Kozák, 2011). Óriási probléma, hogy a magyarországi törzsállományok jórészt heterogén eredetűek. Ebből

adódik, hogy a "kihozott" májuk is vegyes minőséget tudhat magáénak. Mindehhez nagyban hozzájárul az is, hogy hiányzik egy egységesen elfogadott nevelési-, tömési technológia, ami szintén a termékek heterogenitását eredményezné (Birkás, 2003).

Pozitívum, hogy az elmúlt években egyre sikeresebbé váltak azok a rendezvénysorozatok, amelyek a termék imázsát hivatottak növelni. („Libamáj Fesztivál” és a „Kiskunfélegyházi Libafesztivál”).

Jelenlegi helyzet számokban

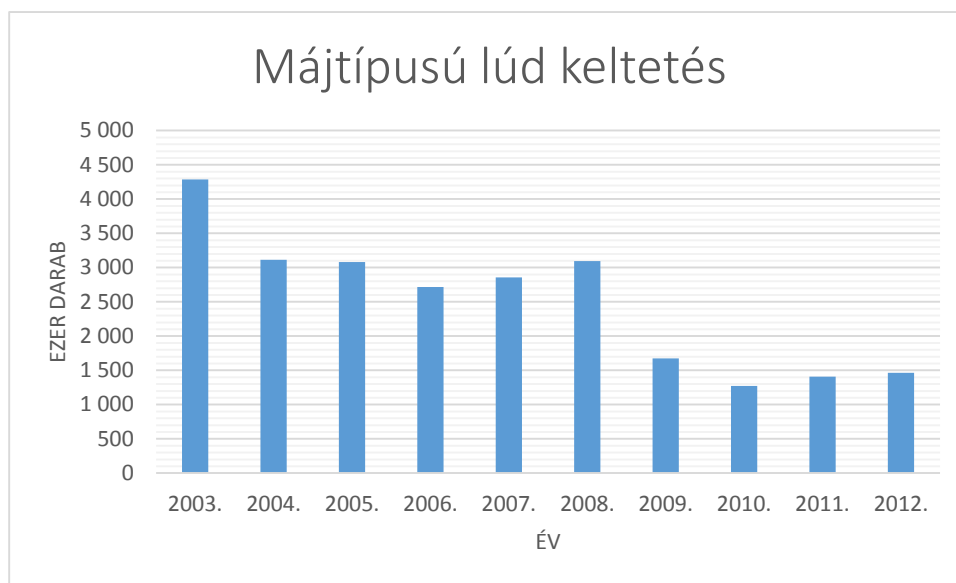
Láthatjuk, hogy a gazdasági szervezetek száma az egyéni gazdaságokénak az egy százalékát sem teszi ki (5. ábra). Viszont ebben az 1% alatti részarányban koncentrálódik a lúdállomány több, mint fele (56%-a), az atomizáltnak joggal nevezhető egyéni gazdaságokban csupán a lúdállomány 44%-a van nyilvántartva (Pintér, 2011).

5. ábra: **Gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok megoszlása a lúd ágazatban**

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A KSH számításai szerint a hízott ludak 2011-es átlagos felvásárlási ára 580 Ft/kg körül szóródott. Ugyanebben az évben a BTT kalkulációi szerint 2.009.000 darab hízott ludat vásároltak fel, 2012-ben ez a volumen 2.216.000 darabot jelentett.

6. ábra: **Májtípusú lúd keltetés**

Forrás: Magyar Lúdszövetség adatai alapján saját szerkesztés

A Magyar Lúdszövetség (BTT) által gyűjtött keltetési adatokból (6. ábra) jól kirajzolódnak az ágazatot ért sokkok hatásai. 2010 után enyhe növekedés látszik. 2011-ben 1.408.000 darab májtípusú ludat keltettek, majd 2012 azonos időszakában ez a szám 1.463.000-re emelkedett.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

A téma elméleti háttérének megismerése érdekében feldolgoztam a kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalmat. Az irodalmi áttekintés során rendszerbe foglaltam azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák a hizott máj előállítás aktuális helyzetét. Az ágazatot a termékpálya mentén, a termeléstől, a feldolgozók kigyűjtésén át egészen az értékesítésig elemeztem. Ismertettem továbbá a libatömés technológiájának kialakulását a kezdetektől napjainkig, illetve összefoglaltam az ide vonatkozó állatvédelemmel kapcsolatos álláspontokat.

A dolgozat módszereinek célpontjában elsősorban a tömőalapanyag nevelés, illetve a hizlalási szakasz bemutatása, termelési helyzetének felmérése áll. Ennek érdekében félig strukturált interjúkat készítettem Bács-Kiskun megyében öt termelővel, amelyből kettő libatöméssel is foglalkozik. Az interjúk kérdései a termelést befolyásoló tényezőkre irányultak. Ezek alapján feltártam a gazdálkodókat érintő problémákat. Ezt követően a Baromfi Termék Tanács által létrehozott Viziszárnys Termékek Előállításának Kódexében közzétett tömési technológiára vonatkozó előírásait ellenőrző kritériumoknak való megfelelést mértem fel a telepeken. Ezek

alapján a dolgozat Eredmények című fejezetében bemutatam és összehasonlítottam a vizsgált gazdaságokat.

A következőkben a gazdáktól gyűjtött primer adatok segítségével meghatároztam az ágazat költség-jövedelem szerkezetét. Az elemzések kiinduló forrásaként a Magyar Lúdszövetség által gyűjtött termelői információk alapján készített, a hízott liba előállítási önköltségét, árbevételét és ágazati eredményét tartalmazó táblázatokat használtam, amelyeket azonban jelenleg a Szövetség csak 2006-tól 2009-ig tart nyilván. Alapul véve a táblázatban szereplő költségtételeket, költség-jövedelemelemzést készítettem a gazdáktól kapott termelési eredményeik alapján, amelyeket összehasonlítottam a kapott adatokkal.

3. SAJÁT VIZSGÁLATOK ÉS AZOK EREDMÉNYEI

3.1. INTERJÚK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az első kérdésre, hogy mióta foglalkoznak termeléssel, 5-től 19 éves intervallumot lehet felállítani. Az összes gazdálkodó családi indíttatásból (szüleik is ezzel foglalkoztak) végzi e tevékenységet, azonfelül szeretik is csinálni és elmondásuk szerint, kezdetben, jövedelmező volt. Az állományméret 4500 valamint 5000db között váltakozik, termelőnként. Egyikőjük kivételével, ennyi az óljaik befogadóképességének a maximuma is az Európai Unió szabályokat (5 liba/m²) figyelembe véve.

A teljes üzemméret már nagyobb ingadozást mutat a gazdálkodók közt. Elmondható, hogy akiknek 5 ha-nál nem nagyobb a földjük, („A”: 3,5 ha, „D”: 3,5 ha, „E”: 5 ha) azok csak a libák elhelyezésére használják területüket. A többiek („B”:10 ha, „C” 18 ha) folytatnak valamilyen nemű szántóföldi növénytermesztést, melynek jogi értelemben vett gyümölcseit legtöbbször értékesítik és csak elvétve használják fel saját maguk. Elmondásuk szerint, amikor kalászoszt vetnek, akkor a melléktermékként nyert szalmát felhasználják alomanyag céljára.

Egyhangúan a takarmányt és naposliba költségét tartják a legkimagaslóbbnak. Ámbár ezeket az integrátor cégek meghitelezik számukra a termelés során, amelyre naponta néhány ezrelék kamatot számolnak fel (egyszeri tőkésítéssel). Ezekről eltekintve az energiát és az egészségügyi költségeket nevezik meg a legjelentősebbnek. Nem elhanyagolható az alomanyag beszerzésének költsége sem, melynek ára évről évre más és más értékeket vesz fel. Szalmatárolóval csak ketten rendelkeznek, ami elmondásuk szerint azért nagy előny, mert nemcsak a természeti viszontagságoktól, hanem az árak volatilitásától is védelmezi őket.

13. kép: "B" istállója
Forrás: Saját készítés, 2013

Saját termesztésű takarmányt nem, vagy csak kis mennyiségben használnak. Ez a mennyiség javarészt zöldtakarmány. Van olyan, akinek a szerződésfeltételei tiltják a saját előállítású, vagy máshonnan vásárolt takarmány használatát.

Mindegyikük integrátor cégek keretein belül értékesít (tehát, az integrátor cég az, aki rendelkezésükre bocsátja a naposlibát és a takarmányt, ő is vásárolja fel később a hízóalapanyagot vagy a hízott libát), melyekkel szerződéses viszonyban állnak. Elmondásuk szerint, ha önállóan szándékoznának értékesíteni a felnevelt állatokat, abban az esetben nagyobb rizikót kellene vállalniuk és nagyobb kezdőtőkével lenne szükséges rendelkezniük. Így azonban a szerződésben foglaltak szerint, biztosan tudnak értékesíteni.

14. kép: "B" szociális épülete
Forrás: Saját készítés, 2013

Az öt termelőből hárman látnak különbséget az integrátor szervezetek között. Két termelő szerint, ha van is különbség, akkor az minimális. Akik úgy vélik, hogy van eltérés, azok egyöntetűen nem az árban, hanem a fizetési morálban, a kapott inputanyagok minőségében és az integrátor személyének hozzáállásában vélik ezt felfedezni. Véleményük szerint vannak olyan cégek, ahol az alacsony színvonalú törzsállomány következtében rossz minőségű, heterogén naposliba állományt adnak és a takarmányok kvalitása is eltérő. A fizetési határidők is cégenként változnak. Van, aki azonnal fizet, miután átvette a libákat és van, aki csak hetekre rá. Egy gazdálkodó elmondása szerint a cég, amelynél most van, levon bizonyos százalékot a nettó bevételéből, ha azt akarja, hogy azonnal kézhez kapja a pénzét. Nem utolsó sorban jelölték meg az integrátoroknak a termelőkhöz való viszonyulását. Vannak, akik elmondásuk szerint jobban foglalkoznak velük (például ha beteg az állomány, akkor küldenek egy állatorvost) és vannak, akik kevésbé. Az utóbbi általában a nagyobb érdekeltségekre jellemző.

Arra a kérdésre, hogy megvannak-e elégedve a szerződésfeltételekkel, öt termelőből csak egy mondta, hogy „80%-ig igen”, a többiek mind egyértelműen nemleges választ adtak. A legtöbbször használt kifejezések az „egyoldalú” és a „nincs beleszólásom” voltak. Aki választ adott a vélemények mértéjére, az a fizetési határidőket kifogásolta. Az egyik termelő elmondása szerint egy olyan cégnél van ahol az integrátornak 30 nap a fizetési határideje, de ha ő maga veszteséget csinál, akkor 8-15 napon belül meg kell azt térítenie. Gyakorlatilag ez úgy zajlik le, hogy kap egy másik állományt és abból kidolgozza a veszteséget/adósságot. Volt, aki az alacsony felvásárlási árakat kifogásolta, mert szerinte nem követi a naposliba és a takarmány árának emelkedését.

15.kép: "B" istállója belülről
Forrás: Saját készítés, 2013

A minőségi feltételek sorában mindenki a súlyt jelölte meg elsőként. A tömessel is foglalkozók a leadott libák után kapnak úgynevezett májprémiumot, amelyet a hízott máj osztályozása alapján állapítanak meg. Ezután a vágott liba mellét értékelik, mert ez a második legértékesebb része az állatnak. A nevelési szakaszra koncentrált minőségi kritériumok sorában az állatjóléti előírások betartásának van hangsúlyos szerepe, valamint az állatok egészségügyi állapotának. Tudniillik, hogy a beteg egyedeket nem veszik át felvásárlás során és egy adott elhullási százalékot is tartani kell, hogy ne kerüljön valamilyenfajta pénzügyi szankció alá a termelő. Átlagosan leadás után még egy hétig szavatossággal tartozik a termelő a felnevelt állatok után. Ketten még a takarmányértékesítés legjobb elérését említették meg, minőségi követelmény gyanánt.

Az integrátor cégtől kapott inputanyagokat ketten változó minőségűnek tartják. Tehát van, amikor meg vannak vele elégedve, de olykor előfordul az is, hogy nem. A többiek mind kifogásolják a kapott naposliba állomány minőségét, véleményük szerint ez azért rossz, mert nem azonos törzsállományból származnak. Többen panaszkodnak a takarmány állagára (poros), beltartalmára (fehérjehiányos, olykor toxinos).

A termelés sikerességét, illetve veszteségét az eddig kialakult tapasztalatok szerint befolyásolják a szerződési feltételek, a gazda hozzáállása, a piaci árak, naposliba állomány minősége, takarmány minősége, az időjárás és a betegségek. Ha kedvezőtlenek a szerződésben támasztott feltételek, kritériumok (alacsony ár, magas kamat, hosszú fizetési határidő, csak kapott takarmány használható), akkor nehezebb jó eredményt elérni. A gazda termeléshez való hozzáállása is meghatározó (az egyik megkérdezett termelő ennek tulajdonította a legnagyobb jelentőséget), hiszen nem mindegy, hogy milyen az állatokhoz való viszonya, rendszeres felügyeletet tud-e biztosítani a telepen, milyen szakértelem járul a tevékenysége végzéséhez, stb.

16. kép: "B" kemencével fűt
Forrás: Saját készítés, 2013

17.kép: A tüzelőanyag (fa) égéshője egy
csövön keresztül végigfut az istállón
Forrás: Saját készítés, 2013

Arra, hogy az állatvédelem hogyan befolyásolta a termelést, csak a legfiatalabb gazdálkodó válaszolta, hogy pozitívan. Elmondása szerint, pont akkor kezdte el tevékenységét, amikor a Négy Mancs offenzívái lecsengőben voltak és emelkedtek az árak, ami az ő aspektusából kedvezően hatott. A többiek véleménye szerint, a madárinfluenza és az imént említett alapítvány hatásai óta átlagosan 50%-kal esett vissza a termelésük. Egyikük még mindig perben áll az akkori termeltetőjével a túltartás miatt. Ugyanis, a madárinfluenza idején az országot körzetekre osztották, ahol meghatározták, hogy honnan nem lehet átvenni állatokat. A gazda elmondása szerint pont kívül esett egy ilyen körzeten és mégis a szerződésben foglalt határidőn túl kellett tartania az állatait, megnövekedtek a költségei, amit az integrátor szervezet nem térített meg. Egyéb iránt a túltartást a többi vállalkozó is nagy problémának tartja, mert náluk is volt már rá precedens és véleményük szerint ez meglehetősen rontja a termelés jövedelmezőségét. Ennek elmondásuk szerint az az oka, hogy a nevelési időn túl (9 hét) tartott állatoknak már csorbul a takarmányértékesítésük, nem híznak annyira és az ebből fakadó plusz költségeket a tolltépésből és a kis súlygyarapodásból származó bevétel nem tudja kompenzálni.

Magyarország csatlakozását az Európai Unióhoz, az ágazat szempontjából, szinte minden gazdálkodó másképp látja. Ketten nyújtottak be pályázatot azóta (mindkettő fiatal gazda pályázat), amelyet csak az egyikük nyert el, de ettől eltekintve negatívan ítéli meg a belépést. Egy gazdálkodónak nincs viszonyítási alapja, mert az uniós csatlakozás után kezdett el termelni. Van, aki pozitívnak tartja, mondván, hogy tartoznunk kell valahova. Van olyan is, aki kifejezetten károsnak, szerinte azóta túlzott szabályozások léptek életbe valamint több lett az adminisztrációs munka.

Teljesen egyhangúan minden megkérdezett azt mondta, nagyon szeretné, ha lenne egy szövetség vagy szövetkezet, amely horizontálisan fogná össze a gazdálkodókat. Véleményük szerint így nagyobb érdekérvényesítési lehetőségük lenne, azonban hiányzik, aki az első lépést megtegye.

18. kép: "B" óljának kifutója
Forrás: Saját készítés, 2013

A jövőre nézve a vélemények megoszlanak. Ketten azt mondják, hogy a jelenlegi helyzet nem túl jó, de ettől eltekintve bizakodva tekintenek a jövőbe. A többiek elmondása szerint minden évben csökken a jövedelmezőség, korszerűsítésre nincs pénz, kevesebb naposlibát kapnak, mint amennyit igényelnek, valamint egyre többször túltartásba kényszerülnek, ami negatív jövőképet tár elénk. Egy gazdálkodó ebben jelölte meg annak az okát, hogy miért nem vesz fel támogatást. Mivel a támogatás kritériuma, hogy 5 évig szakadatlanul folytatnia kell a tevékenységet, de mivel ő nem látja biztosan a jövőt, ezért nem mer az ilyenfajta pályázatokon részt venni.

3.2. KÉT TÖMÉSI TECHNOLOGIA ÖSSZEHAONLÍTÓ ELEMZÉSE A VIZISZÁRNYAS TERMÉKEK ELŐÁLLÍTÁSÁNAK KÓDEXE ALAPJÁN

A tömessel is foglalkozókkal („A”, „B”) a Viziszárnyas Termékek Előállításának Kódexe alapján kiegészítő kérdőívet töltöttem ki, ezt azért tartottam fontosnak, mert ennek segítségével objektív képet kaphatunk a gazdálkodók állatvédelmi szabályokhoz való viszonyulásáról.

Kérdőív a Viziszárnyas Termékek Előállításának Kódexe alapján

4. táblázat:

Ellenőrző kérdések	Igen	Részen	Nem	
1.1 A takarmány előkészítése megfelelő-e?	x			A
	x			B
1.2 Az első tömés előtt (legalább 12 órát) pihentetik-e az állatokat?	x			A
	x			B
2.1 A friss ivóvízhez való hozzáférés lehetősége folyamatos-e?	x			A
	x			B
2.2 Biztosítja-e az itatóberendezés az állatok tisztálkodását is?	x			A
	x			B
3.1 a, Megfelelő-e az állatok számára a szellőzés?	x			A
	x			B
3.1 b, Megfelelő-e az állatok számára a megvilágítás?	x			A
	x			B
3.2 A ketrecek oldalfalának magassága megakadályozza-e a kirepülést?		x		A
	x			B
3.3 Lécrácpadló esetén a lécrácsok és a hézagok szélessége megfelelő-e?	x			A
	x			B
4.1 A hőmérséklet megfelel-e a technológiai leírásnak?		x		A
		x		B
4.2 A légcseré mértéke megfelel-e a technológiai leírásnak?	x			A
	x			B
5.1 Biztosítva van-e (a technológiának megfelelően) az állatonként előírt alapterület?	x			A
	x			B
6.1 A tömöcső anyaga, kialakítása megfelelő-e?	x			A
	x			B

6.2 A tömőcső hossza elegendő-e a takarmány légcsőbe kerülésének megakadályozásához?	x			A
	x			B
6.3 A tömőgép el van-e látva túltömést megakadályozó biztosító berendezéssel?	x			A
	x			B
6.4 Ellenőrizték-e az előző töméskor bejuttatott takarmány távozását a nyelőcsőből?	x			A
	x			B
6.5 Betartották-e a tömések maximális napi számát?	x			A
	x			B
7.1 Az állatorvos részéről rendszeres-e az állomány ellenőrzése?		x		A
	x			B
7.2 A betegséggyanús állatok elkülönítése haladéktalanul megtörténik-e?	x			A
	x			B
8.1 A tömést arra alkalmas személy végzi-e?	x			A
	x			B
8.2 Kellően ismeri-e a tömő a tömőgép felépítését és működését?	x			A
	x			B
9.1 A hizlalás során csoportos ketrecet alkalmaz-e?	x			A
	x			B
11.1 A szállítás megfelelő járművel történik-e?	x			A
	x			B
11.2 Rakodáskor az állatok megfogása, felemelése szakszerűen történik-e?	x			A
	x			B
11.3 Az állatmozgatást nyugodt körülmények közt végzik-e?	x			A
	x			B
11.4 A szállítójármű rendelkezik-e megfelelő szellőzéssel?	x			A
	x			B
12.1 Az állatgondozó rendelkezik-e megfelelő szakképzettséggel?	x			A
	x			B
12.2 Az állatok csoportlétszáma a koruknak, hasznosítási irányuknak megfelelően van-e kialakítva?	x			A
	x			B
12.3 A rendszeres felügyelet biztosítva van-e?	x			A
	x			B
Értékelés				
„igen”, „részben” és „nem” válaszok összesen:	25	3	0	A
	27	1	0	B
Pontok száma: „igen” x 1, „részben” x 0,5, „nem” x 0	25	1,5	0	A
	27	0,5	0	B
Összes pontszám: („igen” + „részben” + „nem”)	26,5			A
	27,5			B
Eredmény: Kiváló: 80,0<% Jó: 70,1-80,0% Közepes:60,1-70%	Kiváló			A
Megfelelő: 50,1-60% Nem megfelelő:50%≥	Kiváló			B

Forrás: Csorbai et al. alapján saját szerkesztés, 2011

Láthatjuk, hogy mindkét termelő kiváló minősítéssel rendelkezik a fenti kritériumok alapján.

Hasonlóságok a két technológia között

Mindkét tömőre jellemző, hogy 23-24 órát pihenteti az állatokat a tömőbe fogás előtt majd áztatott kukorica és táp alapú takarmányt használnak a hizlaláshoz, melyet egy keverőgép segítségével nyernek. Az itatórendszer automatikus, tehát állandó friss ivóvíz biztosított a vályúkban, melyeknek kialakítása lehetővé teszi, hogy az állatok fejüket vízbe juttassák és testükre könnyen vizet tudjanak szórni.

19. kép: "B" tömésbe fogott libái

Forrás: Saját készítés, 2013

Rendszeres felügyelet mellett, nappal a természetes fény segítségével támaszkodnak, alkonyattól pedig neoncsővel (A) vagy villanykörtével (B) történik a megvilágítás, a szellőzést elősegíti mindkettejükénél a nyílászárók és a ventillátorok megfelelő elhelyezése és használata, így átlagosan 15-25 °C hőmérséklet közt tudják szabályozni az istállóklímát. „A” és „B” is lágy gumiból készült, a végén lekerekített tömöcsövet használ, amelyek elegendő hosszúságúak ahhoz, hogy megakadályozzák a takarmány légsőbe jutásának lehetőségét. Tömőgépeiken szabályozni lehet a beadható takarmánymennyiséget, így tehát nullára tudják redukálni annak esélyét, hogy esetlegesen több takarmányt tömjenek az állatba, mint amennyit szervezete elbír, ehhez természetesen hozzájárul (elengedhetetlen!) az is, hogy tömés előtt mindig ellenőrzik, távozott-e már az előző töméskor bejuttatott takarmány.

20. kép: "B" tömőgépe
Forrás: Saját készítés, 2013

A beadott takarmány mennyiségét fokozatosan növelik. A csoportokat természetesen kor és hasznosítási irány szerint alakítják ki, ezen belül is súly szerint. A betegséggyanús állatokat

21. kép: Libaszállító jármű 1.
Forrás: Saját készítés, 2013

22. kép: Libaszállító jármű 2.
Forrás: Saját készítés, 2013

haladéktalanul kiveszik a tömés alól és elkülönítik. Mindkettejüknek van mezőgazdasági végzettsége és megfelelő gyakorlattal rendelkeznek a szakmában. Ebből kifolyólag tömőgépük felépítését, működését kellően jól ismerik, elmondásuk szerint már többször szétszedték illetve összerakták. A tömési folyamat végeztével nyugodt és szakszerű körülmények közt az állatokat mindkét szárnyuknál fogva rakják a rakodójárműbe, hogy véletlenül se okozzanak sérülést. A rakodójármű általában kistehergépkocsi, amely előállat szállításra van kialakítva, tehát rendelkezik megfelelő szellőzéssel.

Különbségek a két technológia között

Eltérő vonás a két tömő között a padozat típusa. Míg A-nál lécrácspadlós, addig B-nél mélyalmos. „A” ketreceinek oldalfala 50 cm magas, (mely ugyan tökéletesen megakadályozza az állatok kirepülését, de nem éri el a Vizisárnyas Termékek Előállításának Kódexében foglalt 60-70 cm-t) amikben hármass csoportokat alakít ki, ahol 1875cm² alapterület jut egy állatra. „B” ketreceinek oldalfala 80 cm magas, amikben öt egyedből álló csoportokat hoz létre, itt egy állatra 1660cm² alapterület jut. „A” hizlaláshoz használt takarmánya 40% tömőtápból és 60% szemes kukoricából áll, míg „B”-nél 50% tömőtáp 30% szemes kukorica és 20% kukoricadara az összetevők megoszlása. „A” tömőbe állított libáinak átlagos elhullása 3%, „B”-nél ugyanez 2%.

„A” hizlalási modellje:

Hizlalási modell 1.

. 5. táblázat:

Bejuttatott mennyiség	Tömések sorszáma	Bej. menny.	Töm. sorsz	Bej. menny.	Töm. sorsz.	Bej. menny.	Töm. sorsz.	Bej. menny.	Töm. sorsz
12 dkg	1.	24 dkg	13.	36 dkg	25.	48 dkg	37.	48 dkg	49.
13 dkg	2.	25 dkg	14.	37 dkg	26.	48 dkg	38.	48 dkg	50.
14 dkg	3.	26 dkg	15.	38 dkg	27.	48 dkg	39.	48 dkg	51.
15 dkg	4.	27 dkg	16.	39 dkg	28.	48 dkg	40.	48 dkg	52.
16 dkg	5.	28 dkg	17.	40 dkg	29.	48 dkg	41.	48 dkg	53.
17 dkg	6.	29 dkg	18.	41 dkg	30.	48 dkg	42.	48 dkg	54.
18 dkg	7.	30 dkg	19.	42 dkg	31.	48 dkg	43.	48 dkg	55.
19 dkg	8.	31 dkg	20.	43 dkg	32.	48 dkg	44.	48 dkg	56.
20 dkg	9.	32 dkg	21.	44 dkg	33.	48 dkg	45.	48 dkg	57.
21 dkg	10.	33 dkg	22.	45 dkg	34.	48 dkg	46.	48 dkg	58.
22 dkg	11.	34 dkg	23.	46 dkg	35.	48 dkg	47.	48 dkg	59.
23 dkg	12.	35 dkg	24.	47 dkg	36.	48 dkg	48.	48 dkg	60.

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2013

„A” naponta fixen négyszer töm (az 5. táblázatban be vannak keretezve a napok)

„B” hizlalási modellje:

A 6. táblázatból jól kitűnik, hogy „B” naponta változtatja a bejuttatott mennyiséget, nem úgy, mint „A”, aki töménként.

Hizlalási modell 2.

6. táblázat:

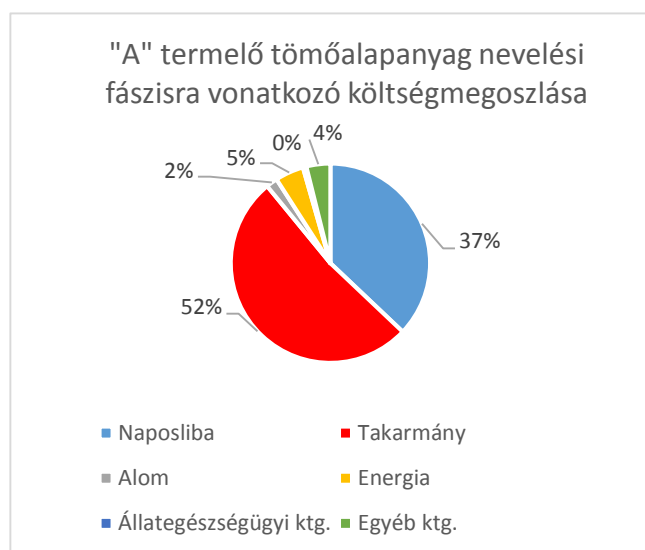
Eltelt napok száma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Bejuttatott mennyiség (dkg)	16	19	22	25	28	31	34	37	40	40	43	46	49	49	49	49
Tömések száma naponta	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2013

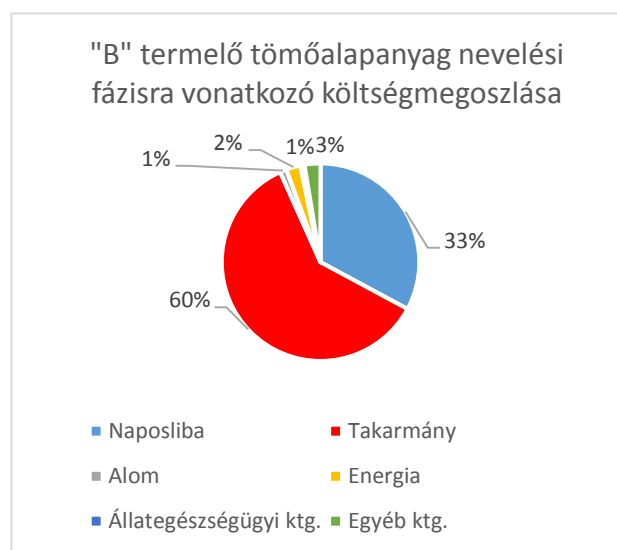
Megállapíthatjuk, hogy a két takarmányozási technológia között különbséget jelent a napi beadott mennyiség, valamint ennek a volumennek az időbeni megoszlása.

3.3. KÖLTSÉGSZERKEZET VIZSGÁLATA

3.3.1. TÖMŐALAPANYAG NEVELÉSI SZAKASZ

7. ábra: Költségmegoszlás 1.

8. ábra Költségmegoszlás 2.

Forrás: Saját adatgyűjtés alapján saját szerkesztés, 2013

Láthatjuk, hogy mindkét termelőnél a legnagyobb költségvetést a takarmány és a naposliba jelenti. Mivel ez jelentős összeg, szükség van arra, hogy az integrátor cégek meghitelezze. Ezekre a tényezőkre tehát nincs ráhatásuk a gazdálkodóknak, teljes mértékben árelfogadók. A tápok beltartalmi értékeinek kialakítására szintén nincsenek hatással. Annyit tehetnek, ha kifogásuk merül fel ennek az inputanyagnak a minőségével, hogy bevizsgáltatják saját pénzükön, de mindez hosszú procedura, és mire megjön az eredmény, már általában leadták a libákat.

Ezek alapján a takarmány után a második legnagyobb költség a naposliba beszerzése indukálja. Az állatokat, mint feljebb említettem, az integrátor cégek szállítják a termelőknek, tehát nem saját előállításból származnak. A termelés eredményét befolyásolja, hogy ez az inputanyag milyen minőségi tényezőkkel bír, mekkora az ára. Itt a gazdálkodók sokszor kifogásolják a heterogén törzsállományokat. Sokszor vegyes fajtaösszetételű állományokat kapnak és azok eltérő tulajdonságai rontják az eredményeket.

A többi költségkategória elenyésző, azaz nincs nagy hatással a termelés sikerességére illetve veszteségére.

Ezen költség adatok alapján elvégeztem a két gazdálkodó költség-jövedelem elemzését.

Költség-jövedelem számítás

7. táblázat:

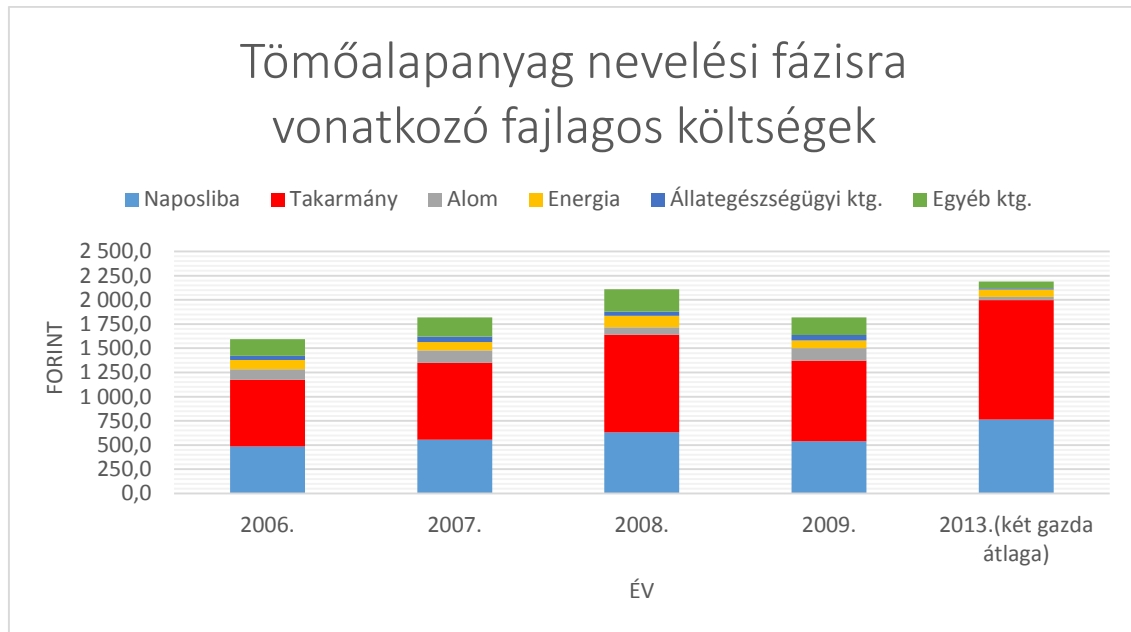
TÖMŐALAPANYAG ELŐÁLLÍTÁS			
Megnevezés	Mértékegység	„A”	„B”
Független változó költségek			
Naposliba költsége	Ft/darab	800	730
Takarmányköltség összesen	Ft/darab	1122	1343
Alomköltség összesen	Ft/darab	40	24
Energiaköltség összesen	Ft/darab	100	52
Állategészségügyi költség összesen	Ft/darab	12	15
Tolltépés költsége	Ft/darab	0	0
Állandó költségek			
Egyéb költségek	Ft/darab	84	58
Összes költség	Ft/darab	2158	2222
Fedezeti Hozzájárulás	Ft/darab	84	58
Átvételi ár	Ft/kg	530	565
Átlagsúly	kg	4,5	5,3
Árbevétel	Ft/darab	2385	2994
Eredmény	Ft/darab	227	772

Forrás: Saját adatgyűjtés alapján saját számítás, 2013

A két termelő közötti nagy eltérés a tömőalapanyagokon elért ráhízásban keresendő. Mivel a költségszerkezetük nagyságrendekben megegyező, de „A” leadáskori átlagsúlya csak 4,5 kg volt, míg „B”-nél 5,3 kg. Ismeretes, hogy a libákért kapott árat elsődlegesen a súlyuk alapján szabják

meg. Az árbevétel tehát ennek a két adatnak a szorzata. Így, mindkettejük mérlege pozitív, de ha négy kilogramm alatti lenne a leadott libák átlagsúlya, akkor már veszteséges lenne a termelés.

Ezt követően a két gazda költségeinek átlagát alapul véve (táblázatban 2013.év) végeztem összehasonlítást a Magyar Lúdszövetség által szolgáltatott adatokkal.

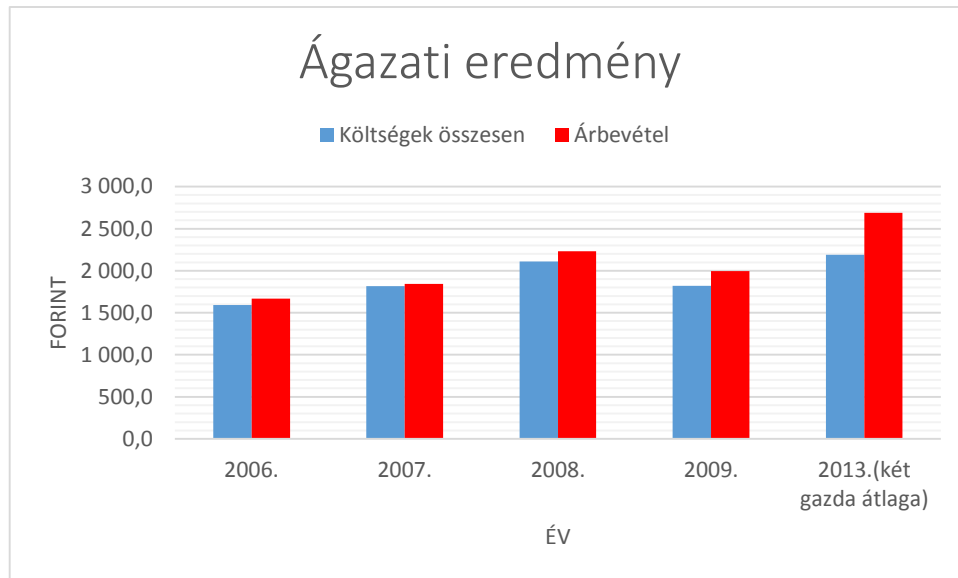

7. ábra: Költségek megoszlása forintban kifejezve
Forrás: Magyar Lúdszövetség alapján saját szerkesztés, 2013

A Magyar Lúdszövetség által kapott adatok is alátámasztják azt, hogy a takarmány és a naposliba ára a legmeghatározóbb az ágazati szegmens költségszerkezetében. Ez a változó egyre nagyobb értéket vett fel az évek során. A naposliba ára is 30%-kal nőtt a 2009-es évihez képest.

Láthatjuk, hogy az alom és az egyéb költségek részarányának tekintetében található némi eltérés a két gazdálkodó és a Magyar Lúdszövetség adatai között. Ezek a számok mindkét termelőnél kevesebb értéket vettek fel.

A következőekben a tömőalapanyag nevelés költségeit hasonlítom össze az ugyanezen szakaszban elért eredménnyel. Ennek segítségével évről-évre vizuálisan is elénk tárul az ágazati eredmény. Szintén a két termelő adatainak átlagát vettem alapul a 2013. év értékek mértékeinek meghatározásánál, a többi év adatait a Magyar Lúdszövetség szolgáltatta.

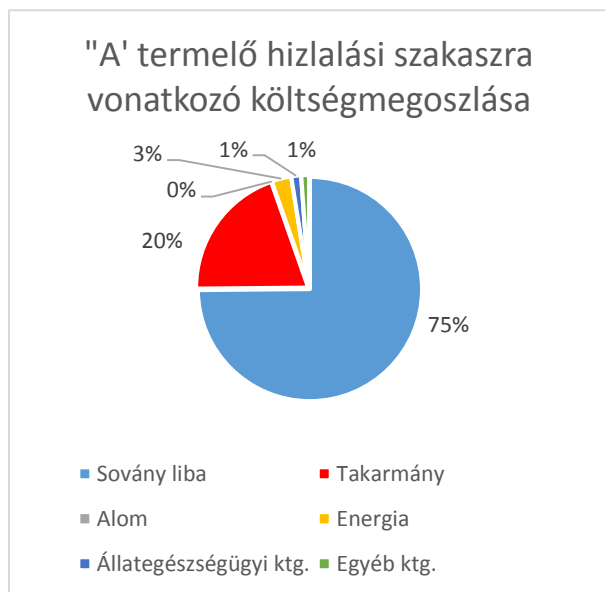
8. ábra: **Ágazati eredmény**

Forrás: Magyar Lúdszövetség alapján saját szerkesztés, 2013

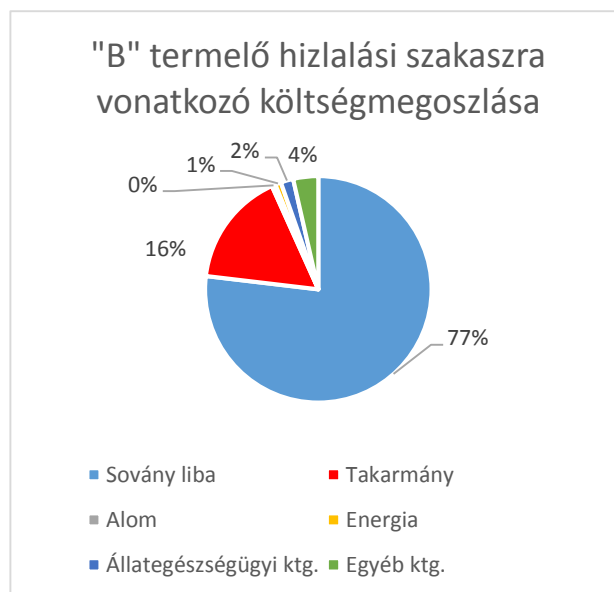
A 10.ábrán látható, hogy a vizsgált évek egyikében sem haladták meg a kiadások a fajlagos bevételeket. A legkisebb differencia 2007-ben volt, amikor 1818 Ft-ba került egy sovány liba felnevelése és mindezen egyedeken átlagosan csak 26 Ft nyereséget lehetett realizálni.

Mivel mindkét termelő foglalkozik tömással is ezért erre a szakaszra nézve is elvégeztem ugyanazokat a számításokat, mint az előzőnél. Tudni érdemes, hogy a két termelő csak ritkán fogja tömésbe a saját maga által felnevelt tömőalapanyagait. Ez abból adódik, hogy a nevelés sokkal hosszabb folyamat, mint egy tömési periódus, és ha párhuzamosan végzik a kettőt, akkor csak ritkán esik egybe a nevelés végpontja a hizlalás kezdetével.

3.3.2. HIZLALÁSI SZAKASZ

11. ábra: **Költségmegoszlás 3.**

12. ábra: **Költségmegoszlás 4.**

Forrás: Saját adatgyűjtés alapján saját szerkesztés, 2013

A hizlalási szakaszban mindkét termelőnél a sovány liba költsége teszi ki a ráfordítások 3/4 részét. Ezt az integrátor cégek hitelezik meg nekik, melyet a hizlalás végén térítenek meg a gazdálkodók. Elmondásuk szerint, manapság sűrűn előfordul, hogy a kapott tömőalapanyag minőségével problémák merülnek fel (nem bírnak talpra állni), mely a rossz genetikai alapokra vezethető vissza.

A takarmány költsége ezen szakaszban a második helyen áll. „B” gazdálkodónál 16%-ot tesz ki, amely 4%-kal kevesebb, mint „A”-é. Ez az eltérés a vitaminok eltérő felhasznált mennyiségéből fakad.

A 8. táblázat „A” és „B” költség-jövedelem viszonyait hivatott összehasonlítani, a kényszeretelési szakasz aspektusából:

Költség – jövedelem számítás

8. táblázat

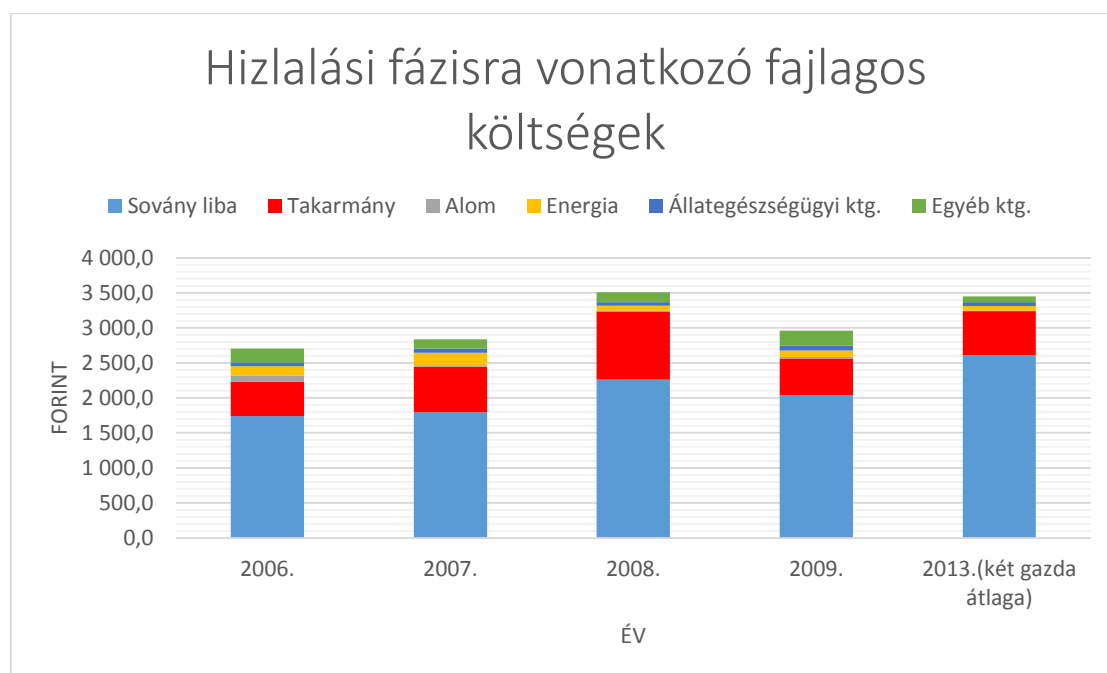
HÍZLALÁS			
Megnevezés	Mértékegység	„A”	„B”
Független változó költségek			
Sovány liba költsége	Ft/darab	2650	2580
Takarmányköltség összesen	Ft/darab	700	550
Alomköltség összesen	Ft/darab	0	18
Energia költségei összesen	Ft/darab	100	28
Állategészségügyi költség összesen	Ft/darab	50	60
Állandó költségek			
Egyéb költségek	Ft/darab	40	120
Összes költség	Ft/darab	3540	3356
Fedezeti Hozzájárulás	Ft/darab	40	120
Átlagsúly	kg	6,8	7,16
Átvételi ár	Ft/kg	470	430
Májprémium	Ft/darab	1000	981
Árbevétel	Ft/darab	4196	4059
Eredmény	Ft/darab	656	703

Forrás: Saját adatgyűjtés alapján saját számítás, 2013

Azt tapasztalhatjuk, hogy „A” 47 Ft-tal kevesebb nyereséget realizál libánként, mint „B”. Az eltérés a három legszámottevőbb költségéből fakad. „A” 70 Ft-tal többért kapja a sovány libát, 150 Ft-tal drágább a fajlagos takarmány felhasználása és az energia ráfordításainak pénzben kifejezett értékei is 72 Ft-tal drágábbak, mint a másik gazdáé. A többi költsége mind magasabb „B”-nek, de észrevehető, hogy nem azok a meghatározóak. Így „A” 656 Ft nyereséget tud elérni egy libán, míg „B” 703 Ft-ot.

Mindkettejük számára sokkal kedvezőbb, ha a saját maguk által felnevelt libákat fogják tömésbe, mert akkor megspórolhatják a tranzakciós költségeket, ami segítségével nagyságrendileg 10%-kal olcsóbban jutnak hozzá a sovány libához.

A 13. ábra a tömési periódusra vonatkozó költségeket szemlélteti. Itt is a 2013-as évben az általam megkérdezett két gazdálkodó adatainak átlagával számoltam.

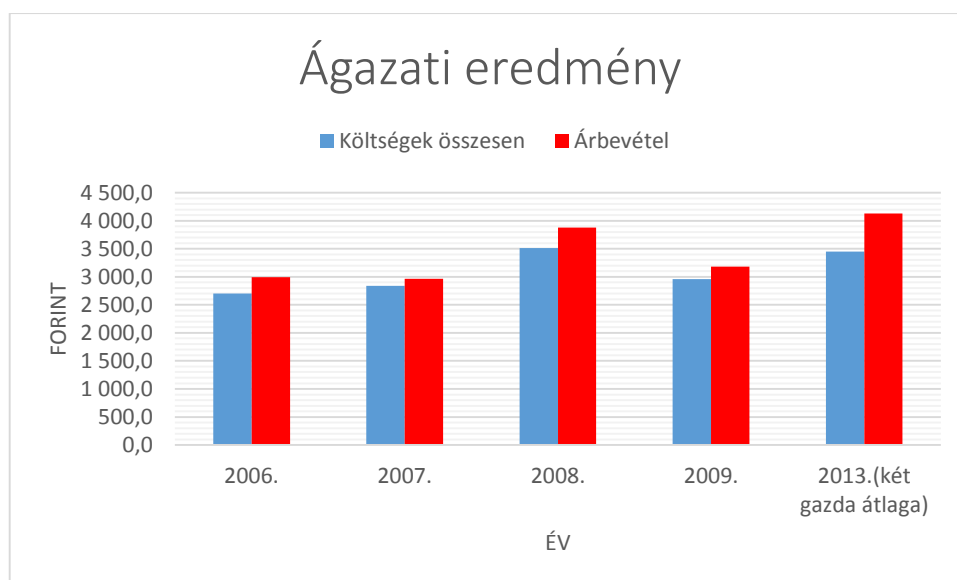

9. ábra: Költségek megoszlása forintban kifejezve
Forrás: Magyar Lúdszövetség adatai alapján saját szerkesztés, 2013

Jól látható, hogy e szakaszban a legnagyobb költség a sovány liba a Magyar Lúdszövetség számításai szerint, csakúgy, mint az általam megkérdezett tömőknél. Érthető, hiszen a hízóalapanyagban megjelennek az előző fázis költségei. A legmagasabb érték itt is a 2013-as, ekkor átlagosan 2615 Ft-ba került egy sovány liba, ami 355 Ft-tal haladja meg a második legmagasabb, 2008-as értéket.

A takarmány költségeinek részaránya dinamikusan változik, de messze elmarad a nevelési fázisnál látottaktól, mivel ebben a szakaszban jóval kevesebb ideig (16 napig) kell etetni/tömni az állatokat. A általam számított 2013-as költségek összegét csak a 2008-as évek múlják felül.

Ugyanaz elmondható a hizlalási szakaszra vonatkozó költség-jövedelem viszonyokra is, mint az előző fázisnál. Itt szintén a 2007-es év az ahol a legközelebb áll egymáshoz a két tényező.

10. ábra: Ágazati eredmény
Forrás: Magyar Lúdszövetség alapján saját szerkesztés

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy mind a tömőalapanyag nevelés, mind a libahizlalás nyereséges volt a vizsgált évek folyamán. Észrevehető, hogy a bevételek alakulása követi a kiadásokat, tehát amikor emelkedtek a költségek, akkor a felvásárlási ár is nőtt, amikor pedig csökkentek, akkor a felvásárlási ár is csökkent. Kritikus évnak mind a két termelési szakasz szempontjából a 2007-es év tekinthető, amikor a veszteség közeli értékeket tapasztalhattunk.

Látható, hogy mindkét esetben felülmúlja a két termelő nyeresége a Magyar Lúdszövetség által számítottakat. Ez valószínűleg a kevesebb vizsgált elemszámból fakad, valamint abból, hogy ezek a termelők nem számolják el költségtenyezőként saját munkabérüket gazdálkodásuk során.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A világ hízott libamáj termelésében évtizedek óta toronymagasan Magyarország áll az első helyen. Ezt a pozícióját valószínűleg a jövőben is őrizni fogja. A hazai fogyasztás meglehetősen csekély, megállapítható, hogy a magyar termelők exportfüggő módon dolgoznak.

Ebből kifolyólag nagy lehetőséget jelentene az export piacok bővítése. Ámbár, a legnagyobb foie gras fogyasztó Franciaország és fogyasztásuk is növekvő tendenciát mutat, mindenféleképpen pozitív irányba hatna a többi külföldi importőr ország keresletének növekedése.

A külföldi piacok ezzel szemben sokszor nehezítik az exportált produktumok kevert minőségét. E probléma hátterében a törzsállományok heterogenitása áll valamint az, hogy napjainkig még nem alakult ki egy konszenzuson alapuló kényszeretelési technológia.

A hazai fogyasztás fellendülése javítaná az ágazat helyzetét. Ha minden magyar évente csak 30 dkg libamájat enne fejenként, akkor az kihatna a termékpálya egészére és nem lenne semmi gond az ágazatban – hangoztatják az ágazattal foglalkozó szakértők is. Veszélyt jelent, hogy a fiatalok körében nem túl elterjedt e termék fogyasztása.

Manapság nagy kihívást jelent a hízott kacsamáj termelés rohamos felfutása, ami egyfajta helyettesítő termékként hat a libamáj elhelyezkedésére a világpiacon, valamint, hogy az Európai Unió kívül eső termelők költségeiben nem jelennek meg akkora arányban az állatvédelmi szabályozással kapcsolatos költségek, mint idehaza.

A takarmányárak drágulása veszélybe sodorhatja a termelést, hiszen ez az a költségtényező, amely meghatározza a tömőalapanyag nevelést, ezáltal közvetetten hat a tömési fázis gazdaságosságára is.

2013 szeptemberében hatályba lépett a hungarikumokat szabályozó 114/2013. (IV. 16.) Kormányzati rendelet, amely magában foglalja a hízott libamájat. Így e termék hivatalosan is nemzeti oltalom alatt áll.

A termeléssel foglalkozó gazdálkodók egyfajta atomizált réteget alkotnak, ebből kifolyólag teljes mértékben kiszolgáltatottak az oligopolizált struktúrájú feldolgozóipar elvárásainak. Ez a réteg nem, vagy csak nagyon nehezen tudja érdekei érvényesítését gyakorolni. Továbbá gondot jelent, hogy a termelői körnek nincs anyagi háttere korszerűsítésre, ami hozzájárul az innovációk hiányához is.

Azokkal értek egyet, akik azt mondják, hogy hiányzik egy jogi szervezet, amely horizontálisan fogná össze a termelői szegmens szereplőit. Így a gazdáknak nagyobb ráhatásuk lenne a termékpálya többi tagjával kötött szerződések feltételeire, valamint sikeresebben tudnának védekezni "külső" hatásokkal szemben is. Gazdaságosabbá válna a termelésük.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

A libából nyert hízott máj termelésének több ezer éves hagyománya van a Földön. Kiemelkedő íze és élvezeti értéke miatt fogyasztják. Előállításának technológiáját már az ókori rómaiak is ismerték.

Magyarországon e tevékenységet évszázadok óta végzik, több ezer családnak adva ezzel munkát, megélhetést. Habár a kiviteli lehetőségeinket csak az XX. század közepén kezdtük el felismerni, napjainkra mi váltunk a világ legnagyobb exportőrévé a termékből. Fő kiviteli célpiacunkat mindig is Franciaország jelentette, így az itteni fogyasztás nagyban befolyásolja az ágazat helyzetét.

A hazai fogyasztásunk messze elmarad az exportált mennyiségtől. Cél ennek a volumennek a növelése, melynek elérésére már vannak próbálkozások különböző közösségi rendezvények formájában.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében nagy változás érte a termelőket, hiszen rá kellett jönniük, hogy az eddig használt termelési eszközeiknek jó része korszerűtlenné, esetleg tiltottá vált. Mindez után a madárinfluenza és a Négy Mancs nevezetű szervezet időben egymást követő hatásai több gazdálkodó tevékenységének 50%-os visszaesését hozta magával.

Dolgozatom célja, hogy az olvasónak rálátást adjon a hazai libamáj vertikum felépítésére, jelenlegi helyzetére. Legfőképpen az ágazat gerincét adó termelői szegmensre helyeztem a hangsúlyt, melynek szereplőivel félig strukturált interjúkat készítettem, majd a technológiák összehasonlítása után költség-jövedelem elemzéssel támasztottam alá a kapott eredményeket.

Kiderül, hogy a gazdák egyre rosszabbul látják helyzetüket. Nem tudják befolyásolni a szerződésfeltételeiket. Nincsenek hatással a fő költségtényezők úgy árára, mint minőségére. Nincs biztos kialakított képük a jövőjüket illetően.

A két hizlalással foglalkozó gazdálkodó összehasonlításának eredményei alátámasztják azt, az állítást hogy még nem alakult ki egy egységesen elfogadott technológia a tevékenységet illetően.

A költség-jövedelem vizsgálatok során kiderült, hogy még mindig a takarmány és naposliba/tömőalapanyag költsége határozza meg a termelés jövedelmezőségét. Viszont ezeknek az inputanyagoknak sem az árára sem a minőségére nincs befolyásuk a termelőknek. Hiába a jó termelési technológia, ha rossz vagy drága a kapott inputanyag.

A vizsgálat alá vont évek során kimutatható volt, hogy a realizált bevételek évről-évre követik a költségek alakulását.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- Áprily, S. (2009). A májtermelő képességet és májminőséget befolyásoló egyes tényezők vizsgálata a lúdfajban. Kaposvár. PhD dolgozat
- AVMA, A. v. (2007): American veterinary medical association; Welfare Implications of Foie Gras Production.
- Bódi László, Szalai István, Tóth Sándor (2001): Baromfi Ágazat; Magyar lúdentenyésztés babati szemmel. Baromfi, 2.szám; pp.20-23.
- Baromfi Ágazat (2001): Magyar baromfi tenyésztése a XX.században; 3.szám; p.11.
- Baromfi Ágazat (2006): Madárinfluenza konferencia., 2.szám; pp. 10-13.
- Baromfi. Ágazat (2007): A madárinfluenza utónymai. 1.szám p. 31.
- Birkás, E. (2003): Magyarország piacvezető-pozíciója megőrzésének lehetőségei és feltételei a világ libamáj piacán. Mosonmagyaróvár. Phd értekezés
- Blaskó, B., Cehla, B., Kiss, I., Kovács, K., Lapis, M., Madai, H.,Szűcs, I. (2011): Állatenyésztési ágazatok ökonómiája. p.224
- Bogenfürst, F. (1992): Lúdentenyészők kézikönyve. Budapest: Új Nap Lap- és Könyvkiadó Kft. pp.201-205.
- Bogenfürst, F. (2000): A hazai májtermelés piacképességéről. Baromfi, 5.szám; pp.64-68.
- Bogenfürst, F., Mihók, S., Sütő, Z. (2006): Gazdasági állataink-fajtatan. Budapest: Mezőgazda Kiadó. p. 240
- Botos, K. (1999): A magyar mezőgazdaság az EU csatlakozás küszöbén, különös tekintettel a viziszárnyasra., Gödöllő. p.11
- Bögre, J. (1969.): A libamáj és termelése. Mezőgazdasági kiadó. p.7
- Böő, I. (é.n.): Libatartás. Budapest: Mezőgzda kiadó. p.79
- Csorbai, A., Látits, M., Földi, P., Molnár, G. (2011): Viziszárnyas Termékek Előállításának Kódexe. pp. 4-7.; Baromfi Termék Tanács: http://mbtt.hu/etc/btt_kodex_kesz.pdf; letöltés dátuma: 2013.július.2.
- Csörgő, I. (1975): Az integrált hústermelés nagyrendszerei. Kutatóintézeteket Ellátó Állomás Budapest. p.170
- Fodor, R. K. (2012): Libát és/vagy pénztárcát tömjük? OTDK dolgozat , Szeged
- Földi Péter (2000): Baromfi Ágazat; Féléves értékelés. 5.szám, p.20.
- Guémené, D., Guy, G., Servière, J., & Faure, J.-M. (é.n.): Force Feeding: An Examination of Available Scientific Evidence. pp. 2-6 Forrás: http://www.artisanfarmers.org/images/Foie_Gras_Study_by_Dr._Guemene.pdf; letöltés dátuma: 2013..október. 15.
- Guy, G., & Guémené, D. (2004.): The past, present and future of force-feeding and foie gras production. World's Poultry Science Journal. pp. 210-240; letöltés dátuma 2013.. 10. 15.
- Héjja, S. (1984): Ha lúd, legyen kövér. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.

- Kozák, J. (2009): A hizott máj termelése és piaci kihívásai. Gödöllő, Szent István Egyetem, Állattenyésztés-tudományi Intézet, Állatnemesítési, Sertés-, Baromfi- és Hobb állattenyésztési Tanszék
- Kozák, J. (2011): A hizott liba- és kacsamáj termelése, valamint piaci kihívásai. Gazdálkodás; 3.szám, pp.512-520
- Kozák, J. (2011 b): Hizottmáj termelés: érvek és ellenérvek az állatvédelem tükrében. Gödöllő, Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Állattenyésztés-tudományi Intézet Állatnemesítési, Sertés-, Baromfi- és Hobb állattenyésztési Tanszék
- Kozák, J. (2012): A világ libahústermelésének és -kereskedelmének alakulása az elmúlt évtizedekben. Gazdálkodás, 6.szám; p. 520.
- Körösiné Molnár, A. (2005): A töméses hizlalás, májtermelés. Östermelő gazdálkodók lapja , pp. 166-174.
- Lehota, J., Fürediné Kovács, A. (2007): A madárinfluenza piaci hatásainak értékelése húsboltok vezetőivel készített interjúk alapján. Gödöllő: Szent István Egyetem. pp. 4-11
- Locsmándy, L. (2007): A libamáj komplex vizsgálata. Kaposvári Egyetem. p. 101
- Mezőhír-Mezőgazdasági szaklap (2010): Túlélésre berendezkedett libatartók.
<http://mezohir.hu/mezohir/2010/08/tulelesre-berendezkedett-libatartok/>; letöltés dátuma 2013. augusztus 10
- N. Nagyváthy, J. (1820): Magyar Házi Gazdasszony. Pest. p. 198
- Pintér, L. (2011): Magyarország mezőgazdasága a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás tükrében. Statisztikai Szemle, p. 195.
- Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare. (1998). Welfare Aspects of the Production of Foie Gras in Ducks and Geese. Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare. Forrás:
http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/international/out17_en.pdf ; letöltés dátuma: 2013 július 6
- Sótonyi, P., Lorászko, G. (2008): A libatömés általánosságban nem állatkínzás. Székesfehérvár.
- Százados Imre (2004): Baromfi. Ágazat; Baromfi Influenza; 2.szám; p. 30.
- Szigeti, O., Szente, V., Szakály, Z. (2008): Fogyasztói szokások a libamáj készítmények piacán. Kaposvári Egyetem.,
- Szilágyi Bay Péter (2013): Agrárunió; Bepерelte a Hungerit Zrt. a Bégy Mancsot. Agrárunió, pp.126-128.
- Tóásó, S. (2006): Az EU-konform hizott libamáj előállítás hazai megoldásának ökonómiai kérdései. Mosonmagyaróvár. PhD értekezés
- Tózsér, J. (2003): Történelmi állatfajaink encliklopédiája. Budapest: Mezőgazda Kiadó. p. 218
- Jogi szabályozások forrásai:
- 114/2013. (IV. 16.) VM r. (2013.). 114/2013. (IV. 16.) Kormányzati rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról. 14.: 04.
- 127/2008. (IX.29.) FVM r. (2008). 127/2008. (IX. 29.) FVM rendelet a tenyésztett víziállatokra és az azokból származó termékekre vonatkozó állat-egészségügyi követelményekről és a víziállatokban előforduló egyes betegségek megelőzéséről és az azok elleni védekezésről.

32/1999. (III. 31.) FVM r.32/1999. (III. 31.) FVM rendelet a mezőgazdasági haszonállatok tartásának állatvédelmi szabályairól.

853/2004/EK r. (2004. április 29). Az európai parlament és tanács 853/2004/EK rendelete az állati eredetű élelmiszerek különleges szabályainak előírásáról.

Internetes hivatkozások:

eFeF Kft.: <http://www.efef.hu/index.php?mid=102>; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Fobu Kft. Pusztamérgek: <http://www.fobu.hu/cgi-bin/hu/index.php> ;letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Gastor Baromfi Kft.: <http://www.gastor.hu/minoseg.html> ;letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Tranzit-Food Kft.: http://goldenfood.info/goldenfood/?page_id=63 letöltés dátuma: 2013. augusztus 5. ; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Toll 96 Kft. – Baromfi Feldolgozó.: hajdu online: <http://www.haon.hu/toll-96-kft-baromfi-feldolgozo/2270722>; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Kiskunhalasi baromfifeldolgozó zrt.:
http://www.hunent.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=16; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Hungerit.: <http://www.hungerit.hu/hu/vasarlo/hungerit>; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

HVG: Kacsamáját árulnak a legtöbb helyen libamájként:
http://hvg.hu/gasztronomia/20130902_Kacsamajat_arulnak_a_legtobb_helyen_libamaj;
letöltés dátuma: 2013. szeptember 2

INTEGRÁL Zrt. Baromfifeldolgozó Üzem: <http://integralzrt.hu/uzem>; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Baromfi Termék Tanács: <http://www.magyarbaromfi.hu/page.php?pageid=29>; letöltés dátuma: 2013 július 8

Melkvi farm: <http://www.melkvifarm.hu/cegtortenet.htm>; letöltés dátuma: 2013. augusztus 5.

Magyar Ízek Kereskedelmi Szövetség Zrt.:
http://www.mikszcsoport.hu/gasztronomiai_rendezyenyek ; letöltés dátuma: 2013 szeptember 28

Magyar Nemzeti Gasztronómiai Szövetség hivatalos hírportálja.: Közös erővel a magyar libamáj érdekében: <http://www.mngsz.com/hirek/kozos-erovel-a-magyar-libamaj-erdekeben> ;
letöltés dátuma: 2013 augusztus 5

NAPI.hu.: A pápai tilalom sem árt a magyar libamájnak:
http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/a_papai_tilalom_sem_art_a_magyar_libamajnak.342379.html ; letöltés dátuma: 2013 szeptember 5

Nemzeti Élelmiszer-lánc Biztonsági Hivatal:
https://www.nebih.gov.hu/data/cms/153/763/enged_2013_10_25.pdf letöltés dátuma 2013 október 25

Mellékeletek

A termelőknek feltett kérdések:	
1.	Mióta foglalkozik termeléssel/töméssel?
2.	Miért?
3.	Mekkora az állomány mérete?
4.	Mekkora a teljes üzemméret?
5.	Melyek a legfőbb költségek?
6.	Saját termelésű takarmányt használ-e?
7.	Hova értékesít?
8.	Lát-e különbséget az integrátor cégek között?
9.	Elégedett-e a szerződésfeltételekkel?
10.	Mik a minőségi követelmények?
11.	Elégedett-e a kapott input-anyagokkal?
12.	Milyen tényezők befolyásolják a termelés sikerességét, illetve veszteségét?
13.	Állatvédelem befolyásolta-e a termelést?
14.	Európai Unióba való belépést hogyan ítélte meg?
15.	Preferálná-e a termelők szövetkezését?
16.	Hogyan látja a jövőt, az ágazatra nézve?

1. melléklet: Termelőknek feltett kérdések

Hízott liba előállítás önköltsége (Ft/db)								
	2006 .		2007 .		2008 .		2009 .	
	tömő aa. nev.*	hízalás	tömő aa. nev.*	hízalás	tömő aa. nev.*	hízalás	tömő aa. nev.*	hízalás
Költségek								
Napos / tömőalapa.	484,8	1 741,0	555,1	1 795,0	630,4	2 259,9	537,5	2 038,7
Takarmány	690,2	490,4	792,9	646,8	1 009,8	976,6	833,5	523,3
Alom	108,0	83,3	130,2	24,8	75,0	13,8	130,6	24,8
Energia	97,0	137,8	87,3	178,4	121,1	67,5	77,8	90,2
Állateü. költség	42,0	55,5	55,1	58,3	42,5	51,7	56,6	69,7
Segédüzemi ktg.	39,0	25,0	24,9	15,1	23,8	26,3	46,8	65,3
Munkabér+közteher	89,0	124,4	100,6	103,3	128,9	85,0	95,6	75,0
Tolltépés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kamat+kezelési ktg.	12,0	6,7	24,4	9,9	43,5	9,1	24,0	1,2
Plusz ktg.	31,0	40,0	47,5	5,2	33,8	21,2	17,8	73,8
Egyéb ktg.	171,0	196,1	197,4	133,5	230,0	141,6	184,2	215,3
Költségek összesen	1 593,0	2 704,1	1 818,0	2 836,8	2 108,8	3 511,1	1 820,2	2 962,0
<i>Ft / kg</i>	338,9	379,3	391,0	402,4	432,1	491,1	376,9	420,1
Árbevétel	1 668,2	2 990,9	1 844,9	2 967,2	2 231,0	3 876,7	1 997,2	3 183,5
<i>Ft / kg</i>	354,9	419,5	396,8	420,9	457,2	542,2	413,5	451,6
Eredmény	75,2	286,8	26,9	130,4	122,2	365,6	177,0	221,5
<i>Ft / kg</i>	16,0	40,2	5,8	18,5	25,0	51,1	36,6	31,4
Átlagtömeg (kg / db)	4,70	7,13	4,65	7,05	4,88	7,15	4,83	7,05

2. melléklet: Magyar lúdszövetség által szolgáltatott adatok (*9hetes tömőalapanyag)